



Megaron

<https://megaron.yildiz.edu.tr> - <https://megaronjournal.com>  
DOI: <https://doi.org/10.14744/MEGARON.2022.27790>

MEGARON

## Makale [Article in Turkish]

# Türkiye’de mimarlık araştırmalarına yönelik bir inceleme

Gizem ALATAŞ TEMEL<sup>\*</sup> , Ruşen YAMAÇLI<sup>1</sup> 

*Eskişehir Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Eskişehir, Türkiye*  
<sup>1</sup>*Department of Architecture, Eskişehir Technical University Faculty of Architecture and Design Eskişehir, Türkiye*

## MAKALE BİLGİSİ

*Makale Hakkında*

Geliş: 28 Haziran 2021  
Revizyon: 15 Şubat 2022  
Kabul: 13 Mart 2022

### Anahtar sözcükler:

Mimarlık araştırmaları;  
mimarlık araştırması hedefleri;  
mimarlık bilgisi; mimarlık  
bilgisinin yayılması

## ARTICLE INFO

*Article history*

Received: 28 June 2021  
Revised: 15 February 2022  
Accepted: 13 March 2022

### Key words:

Architectural studies; architectural  
research objectives; architectural  
knowledge; dissemination of  
architectural knowledge

## An analysis of architectural research in Turkey

### EXTENDED ABSTRACT

Architectural research presents a discipline-specific practice, which is frequently examined by academics today. The distinction of architectural knowledge with its production and transmission requires architectural research to have unique tools, methods and forms of dissemination. This study developed on the question of whether the architectural research in Turkey is carried out with an awareness of this specific distinction. The aim of the study is to determine which dissemination tools and objectives of the architectural research carried out in Turkey, which collaborations are offered and which audience they appeal to. It is also aimed to reveal the contributions of different institutions and organisations doing research to the production, translation and dissemination of architectural knowledge. In order to set a reference, the history of architectural research, its formation and goals and approaches of research in different countries were examined. In order to determine the ways of information production, translation and dissemination methods targeted by researchers in Turkey during the architectural research process, the current architectural research agendas of RIBA, AIA, ACSA and EAAE were examined and a reference table was created concerning the research goals and approaches. As a result of the examination of the development process of architectural research in Turkey, four different researchers stand out as leaders of architectural research in our country; university research centres, architectural offices, workshops, research groups and doctoral researchers. University research activities, architectural offices, research groups and workshops are within the scope of research. The literature review is the main research method of this study. Information on the research objectives of university research centres was obtained from university websites. Since it is not possible to gather data from all architectural offices in Turkey regarding time and resources, nine architectural offices which have clearly defined their research objectives were selected as a focus group. All workshops and research groups that are currently active in the field of architecture and have clearly defined research goals are included in the scope of the review. All data on these researchers have been compiled from information published on their official websites. The defined objectives of those are grouped under titles of production of architectural knowledge, translation of obtained knowledge, and dissemination of knowledge. The research goals of each researcher were evaluated proportionally within their practice. For this evaluation, first of all, the main research targets and the number of actors that have adopted each target are determined and given as an input to the web program that will create the chord diagram, with

**\*Sorumlu yazar / Corresponding author**

\*E-mail adres: [atemelg@gmail.com](mailto:atemelg@gmail.com)



Published by Yıldız Technical University Press, İstanbul, Turkey

Copyright 2022, Yıldız Technical University. This is an open access article under the CC BY-NC license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

a predefined fixed rule. The program outputs a diagram that defines the proportional weight of the target groups to each other, and similarly the proportional weight of the targets within the main target groups. These diagrams are discussed among themselves and the prominent goals and approaches for architectural research carried out by researchers. The reference table for goals and approaches is compiled from the current architectural research agendas of RIBA, AIA, ACSA and EAAE. University research centres, selected architectural offices, workshops and research groups were compared in terms of research goals, approaches and which researcher converged with which global research agenda. Accordingly, research conducted in architectural offices largely aligns with the RIBA agendas, which stand out with their practice-based research goals. Architectural research carried out in university research centres includes the approach of all four agendas. It has been observed that architectural research carried out by workshops and research groups mostly converge to the ACSA agenda, and they are the researchers that target social participation in the production, translation and dissemination processes of architectural knowledge the most. However, some deficiencies and problems were identified as a result of this comparison regarding the architectural research attempts in Turkey. These include global architectural research problems such as the lack of financial resources for architectural research and the lack of a common quality standard for evaluating architectural research; it also includes problems at the local level, such as the inability to provide an efficient and creative dialogue between policy-makers, practitioners and researchers, and the inability to ensure the continuity of research started at the university in practice. It is aimed that the findings and suggestions of this study regarding the current situation will contribute to the literature and architecture as a science by laying the groundwork for dialogues between researchers, policy-makers and practitioners and financial resources.

## ÖZ

Bu çalışma, Türkiye’de yürütülen mimarlık araştırmalarına dair genel durumu tanımlamanın yanı sıra araştırmaları gerçekleştiren kurum ve organizasyonların hedeflerine yönelik derinlemesine incelemede bulunmayı, bu sayede mimarlık araştırmaları konusunda önde gelen ölkelerde yürütülen araştırmalar ile ölkemizde gerçekleştirilen mimarlık araştırmalarına dair araştırma yaklaşımları ve hedefleri karşılaştırarak mimarlık araştırmalarında küresel konumumuzu tariflemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda mimarlık araştırmalarının ortaya çıkış süreci, amaçları ve günümüze kadar geçirdiği değişim ve dönüşümler dünyadan farklı örnekler ile tartışmaya açılmıştır. Uluslararası platformda ele alınan güncel ajandalar (RIBA, AIA, ACSA, EAAE) hedef ve yaklaşımları bakımından örnek alınarak, karşılaştırılabilir olarak gruplanmış ve analiz edilmiştir. Bu analizden elde edilen tablo, ölkemizdeki mimarlık araştırmalarının mevcut durumunun tespit edilmesi için bir referans olarak belirlenmiştir. Türkiye’de yürütülen mimarlık araştırmalarının hedefleri üniversitelere bağlı araştırma merkezleri, mimarlık ofisleri ve çalışma grupları ile atölyelerin mimari araştırma pratikleri üzerinden tartışılmıştır. Söz konusu hedefler, hazırlanan referans tablo ile karşılaştırılarak hangi kurum ve organizasyonların hangi küresel mimarlık araştırması yaklaşımına yakınsadığı incelenmiştir. Hedeflerin detaylı incelenmesi ile ölkemizde yürütülen mimarlık araştırmalarına yönelik sorunlu görölen alanlar ve eksiklikler tespit edilmiştir.

**Atıf için yazım şekli:** Alataş Temel G, Yamaçlı R. An analysis of architectural research in Turkey. Megaron 2022;17(2):292–312. [Article in Turkish]

## GİRİŐ

Mimari araştırma, disipline özgü bağlam, kapsam, araç ve yöntemlerin yanı sıra farklı disiplinlerden de beslenen, bu hemhal olma durumu ile çeşitli taktik ve stratejilere dayalı bilgi edinme, üretme ve sentezleme eylemlerini mümkün kılan bir araştırma türü olarak ifade edilebilir. Bu araştırma türünün sınıflandırılması konusunda günümüzde sürmekte olan tartışmalar mevcuttur. İçinde yaratıcı süreçler barındıran araştırma türlerinde olduğu gibi bilimsel bir araştırma disiplini olarak kabulü ve disiplinler kimliği konusunda da farklı görüşler arasında tartışmalar devam etmektedir. Pozitif bilimler bakış açısından bakıldığında bilimsel araştırma en basit şekilde iki alt dala ayrılır; temel araştırma ve uygulamaya dayalı araştırma. Temel araştırma belirli bir konu hakkında bilgi toplamayı ve toplanan bilgileri derlemeyi hedef alırken uygulamaya dayalı araştırmada yeni bilgi üretimi hedeflenir. Mimarlık araştırmalarını bu iki araştırma modundan ayıran gelenek ise bir problem çözme adımı olarak ta-

sarım edimi ve bu süreçte tasarıma dair özgün yöntemlerin kullanılması olarak tariflenebilir. Mimari ve tasarım araştırma kültürü bu nedenle melez ve kapsayıcıdır, çok çeşitli tasarım odaklı araştırma yaklaşımlarına açık ve esnek (Zupančić, 2013). Mimarlık araştırması kendi süreci içerisinde hem temel araştırmadan hem de gerek duyması halinde uygulamaya dayalı araştırmadan yararlanabilmekte, bu sayede bir laboratuvar ortamı oluşturabilmektedir. Mimarlık araştırmasının en basit amacı; insanlar tarafından üretilen mekan ve mekan ile ilişkili her şey üzerinde çalışma, inceleme ve araştırma ile bu faaliyetlere dayanan bilginin akademik çalışmalarda veya üretim ve inşaat organizasyonlarında kullanılacak biçimde düzenlenmesi ya da test edilmesi olarak tanımlanabilir. Burada mimarlık araştırmalarının bilimsel geçerliliğini tartışmaya açan durum, uygulamaya dayalı her deneyi(mi)n bilimsel bir çalışma olup olmadığıdır.

Bir sanatçının bir sanat eseri veya bir el işi yaratırken yaptığı alıştırma faaliyetleri araştırma olarak kabul edilemez

(Bayazit, 2004). Yine de dışardan bir gözlemcinin, bir sanatçının sanat eseri üzerinde nasıl çalıştığını araştırarak ortak bilgiye katkı sağlaması mümkündür; bunlar gözlemlenebilir fenomenler olabilir (Bachelard, 1971). Bachelard'ın (1971) görüşüne göre "bilimsel nesnellik ancak biz anındaki nesneden koştuktan sonra mümkündür", bu nedenle bilimsel araştırmanın varlığı için yapma (tasarlama) eylemi hakkında farklı kişiler tarafından yürütülebilecek ortak sonuç veren bir sorgulama sisteminin uygulanabilmesi gerekmektedir. Yaratıcı uygulayıcılar, alanlarını hassas ve titiz bir şekilde araştırdıklarında ilişkisel bilgi geliştirebilecek temel girdi ve çıktı bilgileri oluşturarak araştırmacı olabilirler (Zupančič, 2013). Bilimsel nesne deneysel nesneden farklıdır, ilki aşamalı rasyonalizasyona ve kesinlik ölçeğine karşılık gelirken, ikincisi fenomenolojik doğasında bizi hayal kurmaya ikna edebilen aktif bir ajandır (Sequeira, 2011). Bu durum tasarlama ediminin bilimsel bir araştırmaya dönüşmeyeceği anlamına gelmesi de bilimsellik ilkesine uyarlanabilmesi için belirli ölçütlerin önceden tanımlanması gerektiği görülmektedir. Akademik terimlerle araştırma, eserlerin önemini sözlü olarak bağlamsallaştıran ve açıklayan sonuçlar sunar, bu nedenle hem açıklayıcı metin hem de ortaya çıkan eserler önemlidir (Sequeira, 2011). Bu tip bir belgelendirme sayesinde çalışmanın hitap ettiği kitle, çalışma bağlamı ve ele alınan sorunlar net bir biçimde ortaya konulduğunda anlamlı ve eleştirel bir tartışma ortamı sağlanabilir ve böylelikle yapılan çalışmaya dair bilimsel çerçevede tam bir anlayış ve değerlendirme elde edilebilir. Böyle bir çalışma sayesinde mimarlık araştırmalarının yalnızca stratejik araştırma pratikleri değil, aynı zamanda uygulamaya dayalı pratiklerinin de bir çeşit bilimsel araştırma olarak değerlendirilmesinin mümkün olabileceği düşünülmektedir. Ancak akademik ölçütlerde hazırlanan araştırma raporlarının gerekliliğinin yanı sıra irdelenen bir diğer sorunsal da tasarıma (uygulamaya) dayalı araştırmalarda mevcut olan paradigma farklılıklarıdır.

Farklı topluluklarda akademik araştırma yapmak için gerçekleştirilen uygun faaliyetler seti, araştırma paradigmasını oluşturur (Büchler & Biggs, 2009). Yüzyıllardır uygulanan, akıl yürütme biçimleri, taktik ve stratejileri yerleşmiş bir araştırma paradigması olan bilimsel yöntem, bu anlamda hem ontolojik hem de epistemolojik araştırma soruları bakımından ortak araştırma paradigması ile uyumlu bir çizgide etkinlik göstermekte, bu sayede farklı kişiler tarafından yürütülen araştırmalar birbiriyle tutarlılık gösterebilmekte ve araştırma konusu hakkında genellemeler yapmak mümkün olmaktadır. Oysaki tasarım yoluyla yürütülen, yeni akademikleşmiş araştırmalara bakıldığında araştırma paradigması ve araştırılan konuya dair ontolojik ve epistemolojik sorular arasında tutarsızlıklar görülebilmektedir (Büchler & Biggs, 2009). Aynı zamanda yaratıcılık gerektiren tasarıma dayalı araştırmalarda indirgemeci bir akıl ile genelleme yapabilmek de mümkün olamamaktadır; çünkü her çalışma öznel bir yaklaşım ve yorum içer-

mekte bu nedenle bir tasarım nesnesinin tamamlanmış/bitmiş son hali gibi bir araştırma sonucu elde edilememektedir. Tasarım yoluyla yapılan araştırmalarda tasarımcıdan (araştırmacıdan) bağımsız, indirgenmeye açık, nesnel bir araştırma nesnesinden söz etmek doğru olmayacaktır. Bilgi yaratma ve tasarım düşüncesi, basit indirgemeye meydan okuyan karmaşık süreçlerdir (Tsai ve ark., 2013). Mimarlık araştırmaları bilgi yaratma süreçleri göz önünde bulundurulduğunda iki ana türde değerlendirilebilir; tasarım üzerine araştırma ve tasarım yoluyla araştırma. Birinci türde tasarım nesne olarak rol almaktadır ve odaklanılan nokta bu nesneye dair herhangi bir sorun olabilir. Sınıflandırma ve genelleme yapmak ancak bir yere kadar mümkün görünmektedir. Ancak tasarım yoluyla araştırmada tasarım bir araştırma paradigması olarak rol alır, araştırma "tasarım yoluyla araştırılan ve bir şekilde onunla ilgili olan bir soruna sahiptir ve tasarlanmış bir nesne, araştırmanın ana sonucu olarak düşünülemez; araştırma her zaman bilgiye götürmelidir" (Atalay Franck, 2016). Aynı zamanda bu tip bir araştırma paradigmasının araştırmacıya özgün kişisel epistemoloji tercihlerini de beraberinde getirdiği düşünülebilir, deneyi(mi)n bu özgün metodolojisi nedeniyle aynı tasarımcı aynı soruna ikinci kez yaklaşırsa bile sonuçlar farklı olacaktır (Atalay Franck, 2016). Tasarıma dair yorumun öznelliğinin yanı sıra bilgi üretim yollarının öznel kurulumu da tasarım yoluyla yapılan araştırmaların genelleştirilememesi adına dikkati çeken bir tespittir. Bu epistemik repertuarların değerlendirilmesi, tasarım yoluyla düşünme ve araştırma içerisindeki akıl yürütme biçimlerinin tespit edilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Hammer ve Elby (2002) dört epistemolojik kaynak tanımlar; bilginin ortaya çıkma biçimi ve genel doğası, epistemolojik biçimleri anlamak için kaynaklar, epistemik oyunlar ve formlar, bilgiye karşı alınabilecek potansiyel duruşları anlamak için kaynaklar. Bu kaynakların birkaçı ya da tamamının seçilip kullanılması ile araştırmanın epistemik repertuarı oluşturulmuş olur. Mimarlık araştırmaları gibi disiplinler arası çalışmaya açık ve zaman zaman geçişli sınırlar barındıran araştırmalarda bu tip bir çalışma yapmak, araştırma paradigmasının özgün konumunu açıklamak açısından da faydalı görülebilir. Benzer şekilde Cross'un (2006) bilgi türleri ve Popper'ın (1998) dünya görüşü kategorilerinin stratejik ve uygulamalı (tasarıma dayalı) mimarlık araştırmaları bağlamında gözden geçirmek, bu araştırmanın epistemik repertuarını ortaya koyması açısından önemli görülmüştür (Tablo 1, 2).

Çalışmanın ikinci bölümünde mimarlık araştırmalarının ortaya çıkış süreci, amaçları ve günümüze kadar geçirdiği değişim ve dönüşümler dünyadan farklı örnekler ile tartışmaya açılmıştır. Güncel yaklaşımların da değinildiği ikinci bölüm, içerdiği örnekler bakımından üçüncü bölümde ele alınan ülkemizdeki mimarlık araştırmalarının tarihsel ve güncel konumlandırılmasında önemli bir yer tutmaktadır.

**Tablo 1.** Popper’in (1998) dünya görüşü sınıflandırmasının bilimsel yöntem ve mimari araştırma ile elde edilen bilgi üzerindeki açılımlarının incelenmesi [yazar tarafından Tsai ve arkadaşları (2013) ve Popper’dan (1998) yorumlanmıştır.]

| ... İLE ELDE EDİLEN BİLGİ           |                 |                            |                           |
|-------------------------------------|-----------------|----------------------------|---------------------------|
| Popper                              | Bilimsel yöntem | Stratejik araştırma (mim.) | Tasarım yoluyla araştırma |
| Dünya 1/ Fiziksel şeyler ve olaylar | +               | +                          | +                         |
| Dünya 2/ Öznel deneyimler           |                 | +                          | +                         |
| Dünya 3/ İnsan zihninin ürünleri    |                 | +                          | +                         |

**Tablo 2.** Cross’un (2006) bilgi türleri sınıflandırmasının bilimsel yöntem ve mimari araştırma üzerindeki açılımlarının incelenmesi [yazar tarafından Tsai ve arkadaşları (2013) ve Cross’tan (2006) yorumlanmıştır.]

|              | Odak noktası          | Yöntem         | Değerler   | Bilimsel yöntem                       | Stratejik mimarlık araştırmaları | Uygulamalı mimarlık araştırmaları |
|--------------|-----------------------|----------------|--|---------------------------------------|----------------------------------|-----------------------------------|
| Cross (2006) | Bilimsel bilgi        | Doğal dünya    | Kontrollü deney, sınıflandırma, analiz                       | Nesnellik<br>Rasyonellik<br>Gerçeklik | +                                | +                                 |
|              | Sanat ve beşeri bilgi | İnsan deneyimi | Analoji metafor  | Hayal gücü                            | +                                | +                                 |
|              | Tasarım bilgisi       | Yapay dünya    | Modelleme, desen oluşturma, sentez, simülasyon, prototipleme | Pratiklik<br>Yaratıcılık              |                                  | +                                 |

## MİMARLIK ARAŞTIRMALARININ TARİHSEL İNCELENMESİ VE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

### 1960 Öncesi

Yirminci yüzyılın başlarında tasarımı bilimselleştirme hedefi ile ortaya çıkan ve dünyaya yayılan Bauhaus ve De Stijl gibi akımlar, tasarım yoluyla araştırmaya doğru atılan ilk adımlar olarak görülebilir. Bu metodolojik yaklaşım Avrupa’da doğmuş olsa da Gropius ve Mies sayesinde Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’nde yayılmıştır ve Mies’in tabiri ile yayılan şey bir tasarım çözümünden öte bir yöntem öğretisidir. Aynı dönemde Buckminster Fuller de minimum enerji ve malzeme kullanımından maksimum insan avantajı elde edecek bir "tasarım bilimi" geliştirmeye çalışmış ve bu tasarım konseptine "Dymaxion" veya "4-D" adını vermiştir (Bayazıt, 2004). Akademik alanda atılan adımların bir diğeri 1955 yılında Fry ve Drew’un Architectural Association School’da tropikal mimari üzerine açtıkları ders oluşturmaktadır. Ders ilk açıldığı dönemden itibaren, iklim bilimi veya mühendisliğin bilimsel ve analitik araştırmalarını, eş zamanlı olarak Peter Smithson’dan kültürel modeller üzerine dersler veya Eduardo Paolozzi’den heykeller ile birlikte getirdi (Gil, 2013). Bir başka bilimsel yöntem çalışması ise 1958 yılında bir araştırma merkezi ve aynı zamanda bir mimarlık okulu olan Atina Teknoloji Enstitüsü’nün Doxiadis kuruluşundan gelmiştir; “Doxiadis küresel planlama ve mimarlık pratiğini bilgilendirmek için istatistiksel bilgileri

uyguladı” (Gil, 2013). Mimari pratiklerde 1960 öncesi görülen önemli bir bilimselleştirme çalışması ise ABD’deki “Tennessee Valley Association (TVA)”dan gelmiştir. 1930’lu yılları takip eden ekonomik buhran ve dünya savaşları, hızlı üretilebilir ve taşınabilir barınma alanlarına yönelik çalışmalara duyulan ihtiyacı artırmıştır. Bu ihtiyaca cevaben bu organizasyona dahil olan mimarlar kendi çözümlerini üretebilmek adına mevcut mimari önerileri inceleyip çalıştıktan sonra, konut yapılarına yönelik yeni yöntemlerin geliştirilmesini hedef alan bir dizi deney(im)sel pratik üretmiş, bu prototipleri saha denemiş ve bu çalışmaların sonuçlarını bilgi üretebilmek ve üretilen bilgiyi yayabilmek adına raporlamışlardır. TVA personeli için her bir önerinin tekrar tekrar test edilmesi ve yeniden temsil edilmesi, onun "nesnellik" ve dolayısıyla demokratik kimliğini sağlamanın yollarıydı (Sachs, 2019). Tasarım yoluyla araştırmaya örnek olarak TVA çalışmaları aynı zamanda tasarım yoluyla elde edilen bilginin genelleştirilmeyeişiine de bir örnek teşkil etmektedir; “bu yayınlar hiçbir zaman tam çizim setlerini içermedi; mimarlardan emsal olarak onlardan öğrenmeleri bekleniyordu, ancak bunları kopyalamamaları veya tekrar etmemeleri bekleniyordu” (Sachs, 2019).

### 1960

1960’lı yılları takip eden dönemde akademide yer alan mimarlar arasında araştırmanın kimliğine, hedeflerine ve tespit edilen eksikliklerine dair değerlendirme çalışmaları

yoğunlaşmıştır. Bilimsel yöntemle kıyasla etkisiz olarak değerlendirilen mimarlık araştırmalarının etkisizliğine alanın yeniliğinin, araştırma geleneğinin olmamasının, etkili metodolojilerin yokluğunun, problemlerin açık tanımlarının bulunmamasının ve temel teorinin eksikliğinin neden olduğu ifade edilmiştir (Hillier ve Leaman, 1976). Bu dönemden sonra sıklıkla gerçekleştirilen konferans ve çalışma grupları ile akademinin mimarlık araştırmaları konusundaki gelişmemişliğe müdahale ettiği görülmektedir. Jones ve Thornley tarafından 1962 yılında düzenlenmiş olan Tasarım Yöntemleri Konferansı, İngiltere'deki tasarım yöntemlerine yönelik ilk bilimsel yaklaşım olarak tarif edilmiştir (Bayazıt, 2004). İlk dönem konferanslarında ortak bir araştırma paradigmasının geliştirilemediği söylenebilir. “Bu toplantılarda herkes kendi tasarım yaklaşımını sistematikleştiriyor ve bunu tasarım yöntemi olarak dışsallaştırıyordu” (Bayazıt, 2004). Bu duruma bir tepki olarak ilerleyen yıllarda tasarım yöntemlerini sistematize etmeye (Sequeira, 2011) yönelik yayınlar üzerine çalışılmıştır. Yöntem çalışmalarına eş zamanlı olarak 1965 yılında Sidney Gregory'nin akademik çalışması sayesinde, tasarım bilimi bir kavram olarak literatüre geçmiştir. 1960'lı yılların sonlarına doğru hem ABD'de hem de Avrupa'da araştırma üzerine çalışma grupları ortaya çıkmıştır. Tasarım Yöntemleri Konferansı'nda temelleri atılan “Design Research Society” 1966 yılında İngiltere'de kurulmuştur. Birçok alanda tasarım sürecinin incelenmesini ve araştırılmasını teşvik etme amacıyla olan topluluk çeşitli konferans ve belirli aralıklarda çıkan haber gazetesinin yanı sıra düzenli bir dergi kuramadığından 1970'li yıllardaki tekrar toplanışına kadar pasif bir duruş sergilemiştir. 1967 yılında Berkeley California Üniversitesi'nde kurulan tasarım yöntemleri grubu “Design Methods Group Newsletter” adı altında tasarım yöntemleri üzerine yayın hayatına başlamıştır. Aynı yıl Felix Guattari'nin öncülüğünde Fransa'da CERFI adında bir araştırma grubu kurulmuştur. CERFI, kendi önceliklerini ve projelerini üretirken devlet finansmanı ile bağlantılı bir araştırma grubu olarak, mimarlar, psikanalistler, psikologlar, şehirciler, tarihçiler ve sosyologlardan oluşan iş birliği, çok disiplinli bir varlık olarak faaliyet gösterdi (Rice ve Penner, 2019). Psikanalizi söylemsel araştırma sürecini yeni potansiyellere doğru açan bir düşünce tarzı (Rice ve Penner, 2019) olarak ele alan CERFI, altyapıyı kavramsallaştırmak ve tasarlamak için disiplinler arası, iş birliğine dayalı ve katılımcı modeller geliştirdi (TenHoor, 2019). Çalışma grubu çalışmalarını, Amerikan mevkidaşları gibi, Recherches adlı bir dergide basılı olarak paylaşmıştır. Mozère'e göre CERFI, bir okul veya teorik olarak birleşik bir grup değil, uygulamaların ve duyarlılıkların melezlendiği bir deney yeri (TenHoor, 2019). Ek olarak resmi devlet kuruluşlarının kullanıcı gereksinimlerine yönelik çalışmaları 1960'lı yıllarda İngiltere (Bina Araştırma İstasyonu), Fransa (CSTB), ABD (Ulusal Standartlar Bürosu), Hollanda (CIB), İsveç (Hükümet Araştırma Merkezleri) gibi ülkelerde başlayıp, 1980'li yıllara kadar sürmüştür (Bayazıt, 2004).

## 1970

1970'li yıllarda İskandinav ülkelerindeki mimarlık okullarına daha akademik programlar geliştirmeleri için uygulanan ulusal baskılar (Nilsson & Dunin Woyseth, 2010), mimarlığın kendine ait bir araştırma kültürü olmayışından ötürü ortak çalışabileceği diğer disiplinlerden uyarlanabilir modeller edinilmesine neden olmuştur. Yeterince gelişmemiş bir araştırma alanı olarak mimari araştırmanın ne tür bilgiye ihtiyaç duyduğu, ne tür bilgi üretebileceği ve bilgi üretme yolları henüz keşfedilmediği dönemlerde bu tip uyarlama girişimler örnek teşkil eden araştırmaların taklit edilmesinin en önemli nedenleri arasında görülebilir. Sonuç olarak, mimari araştırma, mimarlık ve diğer çeşitli akademik disiplinler arasındaki diyalogda kendi entelektüel kimliğine ilişkin herhangi bir farkındalıktan yoksundu (Nilsson & Dunin Woyseth, 2010). Bu durumun fark edilmesiyle birlikte disipline özgü araştırma kimliğini geliştirebilmek adına disipline dair bilgi üretim süreçleri hakkında epistemolojik çalışmalar başlamıştır. Bu bağlamda Avrupa'da etkisini gösteren, Foucault tarafından tartışılan, bilme arzusu kavramının da bu yeni araştırma disiplinine karşı oluşan araştırma bilincini desteklediği düşünülebilir. On yıl başında Fransa'da Bachelard'ın etkisi Philippe Boudon'un mimari anlayış epistemolojisi üzerine yaptığı çalışmalarda hissedilir ve Architecturologie adında yeni bir çalışma akışı yaratır (Sequiera, 2011). Architecturologie çalışmalarına ek olarak, 1970'li yılların başında Fransa'da yaratılana benzer özgün bir araştırma sisteminin inşası, günlük pratiğinin her hareketinde zaten araştırma yapıyormuş gibi davranmakta ısrar eden mesleğin büyük bir bölümüne karşı alınan bir önlem olarak gerçekleşti (Cohen, 1987). Eş zamanlı olarak Almanya da İngiltere ve ABD'deki tasarım yöntemlerini hareketini takip ederek Modern Mimarlık Temeli Enstitüsü'nü kurmuştur. Bu dönemde bir önceki on yıllık dönemde etkili sonuç vermeyen, taklitçi doğası gereği bir döngüsellik sorunu oluşturan tasarım yöntemleri arasına yeni yöntem önerileri katılmıştır. Tasarım kararlarına kullanıcı katılımı ve hedeflerinin belirlenmesi, ikinci nesil tasarım yöntemlerinin temel özellikleriydi; kullanıcı katılımı, dönemin hakim siyasi hareketlerine paralel yeni bir demokratik yaklaşımdı (Bayazıt, 2004). Tasarımcılar bu süreçte toplumun ve çevrenin yararına çalışabileceklerini ancak, tasarladıklarının da gezegene zarar verebileceğini görmüşlerdir ve bu sayede tasarımın sosyal ve ahlaki sorumluluğu devreye girmiştir (Cooper, 2019). Çevresel Tasarım Araştırma Derneği (EDRA) bu farkındalığın bir sonucu olarak kurulmuş ve kullanıcı gereksinimlerinin araştırılmasını sağlayacak diğer disiplinler ile ortak çalışmayı hedef almıştır. Dernek üyeleri bu bağlamda yeni araştırma yöntemleri geliştirmek üzerine de çalışmışlardır. Tasarımcıların toplumsal farkındalığının bir diğer sonucu ise insan-çevre araştırmalarının başlaması olmuştur. Bu dönemi takiben, Environment and Behavior ve Journal of Architectural Planning and Research gibi dergiler ABD'de yayımlanmaya başlamıştır (Bayazıt, 2004).

**1980**

1980 yılında Tasarım Araştırmaları Derneği tarafından düzenlenen Tasarım Konferansı, yöntem organizasyonu ve tasarım araştırmasını bilimsel düzleme yerleştirmede karşılaşılan zorluklara yönelik bir tartışma platformu olarak düzenlenmiştir. Konferans çıktısı olarak tasarım araştırması ile bilimsel araştırma arasındaki ilişkide bundan böyle hakim konumun tasarım araştırmasının bilimden neler öğrenebileceği değil, tam tersine bilimin tasarım araştırmasıyla neler öğrenebileceği ile ilgili olduğu görülmüştür (Sequiera, 2011). 1982 yılında "Royal Collage of Art"da düzenlenen Tasarım Politikası Konferansı'nda Karl Popper'ın düşünce sisteminin, tasarım teorisi inşası ve tasarım araştırmalarının bilimsel formülasyonları üzerindeki etkileri gözlenmiştir (Bayazıt, 2004). Bu dönemde tasarım araştırmalarına yönelik konferans ve yayın ağının Avrupa ve ABD sınırlarını aşarak Güney Doğu Asya'ya kadar uzanmaya başladığını görmek mümkündür. Bu on yıllık dönemde tasarım araştırmasının disiplinler kimliğinin gelişimi sürerken, mimari pratiklerin de araştırmayı şekillendirmeye başladığı dikkati çekmektedir. Michigan Üniversitesi Mimarlık ve Planlama Araştırma Laboratuvarı Direktörü Colin Clipson tarafından yürütülen bir proje, iş dünyasında tasarımın rolü üzerine kitaplar, süreli yayınlar ve diğer materyallerden oluşan bir veri tabanı sağlamış oldu (Cooper, 2019). Araştırmaya katkı bağlamında dikkati çeken bir diğer gelişme ise İngiltere'de başlatılan Araştırma Değerlendirme Egzersizleri (RAE) olmuştur. 1983 yılında eCAADe (Avrupa'da Bilgisayar Destekli Mimari Tasarımda Eğitim ve Araştırma) organizasyonu kurulmuştur ve gelişen teknolojiler ile önem kazanan bir mimarlık alt disiplini olan bilgisayar destekli çalışmaların mimarlık ve ilişkili disiplinlerde kullanımını teşvik etmeyi ve bu yönde bilgi üretimini ve paylaşımını hedef almıştır. Başlatıkları yayın arşivi CUMINCAD günümüzde de etkinliğini sürdürmektedir. Dönemin sonlarına doğru ise İsveç'te Mimari Araştırma Derneği kurulmuştur ve Nordic Journal of Architectural Research'ü yayımlamaya başlamışlardır (Nilsson & Dunin Woyseth, 2010).

**1990**

Tasarım araştırması, insanları anlamak için yönetimin ötesinde sosyal bilimlere ilgi duyarak, psikoloji, etnografi, antropoloji gibi disiplinlerle ilgilenecek, giderek büyüyen tasarım araştırmacıları ve aslında insanlarla eğitim arasında dağılmış olan bağlılık düzeyini ciddiye aldı (Cooper, 2019). ABD'deki birçok tasarım bölümü, hükümetin tasarım araştırmaları için fon sağlamasından ve Amerikan endüstrisinin teşvik ve talebinden kaynaklanan yeni akademik araştırma birimleri kurmaya başladı (Bayazıt, 2004). 1990'lı yıllarda, mimarlık firmalarında araştırma stratejilerinin geliştirilmesi yaygın şekilde izlenmiştir. Bu bağlamda önemli bir örnek olarak, mimari tasarım pratiklerinin yanı sıra eğitim bağlamında çeşitli sistematik yaklaşımlar ve araştırmalar

sunan Rem Koolhaas ve OMA'nın çalışmaları gösterilebilir. Farklı mimarlar ve bürolar da çalışmalarını çağdaş toplumların ve kentsel durumların sistematik araştırmaları olarak çalışma yöntemleri üzerine araştırmalarını sunan kitaplar yayımladılar (örn. Bunschoten, Hoshino & Binet, 2001; Koolhaas, 1995; Maas, R.s & Koek, 1998, akt. Nilsson & Dunin Woyseth, 2010). Bu dönemde önceki dönemlerden bu yana süregelen farklı disiplinler ile kurulan teorik ve metodolojik diyalog üzerine çalışmalar da sürmüştür. Disiplinler arası bir ağ uygulaması olarak oluşturulan, mimarlık ve ilişkili disiplinlerde deneysel tasarıma odaklanan Ocean-net 1994 yılında kurulmuş ve 2000'li yıllara geçerken bu bağlamda, daha sonraki yıllarda da Tasarım Araştırma Derneği olarak faaliyet göstermiştir. 1996 yılında Hollanda'da, mimaride doktora araştırması için temel çerçeve olarak tasarım araştırmasının bilimsel durumuna odaklanan Tasarım ve Mimarlık Doktora konferansını düzenledi ve tasarım araştırmada doktora çalışmaları geleneği oluşturmak için girişimlerde bulunuldu (Nilsson & Dunin Woyseth, 2010). 1990'lı yılların sonlarına doğru sosyal ve beşeri bilimlerden ödünç alınan teorik çerçeve ve metodolojiler ve akademik çevrelerde yetersiz görülen araştırma geleneği eleştirilmeye başlanmış ve akademinin alana özgü kuramsal çerçeve ve metodolojilerin geliştirilebilmesi adına desteğini alabilmek için doktora araştırmaları ve eğitim üzerine çalışmalar yoğunlaştırılmıştır.

**2000**

2000 yılında gerçekleştirilen uluslararası araştırma konferansı Research by Design özellikle tasarım yoluyla araştırma konusunu gündeme getirmesi açısından günümüz araştırma eksenine doğru atılan önemli bir adım olarak görülebilir. Bu dönemde araştırma kültürü yalnızca akademi ve bağımsız çalışma grupları arasında değil aynı zamanda mimari pratiklerde de kendine yer edinmeye başlamıştır. Foreign Office Architects, MVRDV, Chora ve UN Studio gibi ofisler, mimari araçlar ve yöntemleri çağdaş toplumun karmaşıklığını analiz etmek ve kentsel bağlamlarda farklı yapılar arasındaki ilişkileri keşfetmek için giderek daha fazla kullanılıyordu (Nilsson & Dunin Woyseth, 2010). Milenyum sonrası araştırma çalışmalarının küresel etkinlik gösterme eğilimine girdiği görülmektedir. Architecture Association School'un ziyaret okulları programı atölye araştırmaları bağlamında buna örnek olarak verilebilir. Benzer şekilde, Columbia New York mimarlık okulunun Studio X'i, 2008 yılında kendini Saskia Sassen'in sözde küresel şehirler bağlamında çalışan küresel bir ağ olarak tanımlayarak, bir araştırma laboratuvarı olarak kurulmuştur (Gil, 2013). Akademik alanda bir başka ilerleme ise doktora araştırma programlarının kurulmasına yönelik çalışmalarda gözlenmiştir. Frayling 1997 yılında yapılan araştırmaların önemli bir bölümünün bilimsel araştırma yönteminin dar kapsamına uymadığını ifade eden bir rapor sunmuştur (Nilsson & Dunin Woyseth, 2010). Eş zamanlı olarak Nowotny ve

arkadaşlarının (2003) ortaya koyduğu “Yeni Bilgi Üretimi” çalışması sayesinde yaygınlaşan disiplinler ötesi çalışma kavramı bilgi üretim modlarının Mod 1 ve Mod 2 olarak farklılaşmasına yol açmıştır. Bu tartışmalar eşliğinde, 2005 yılında Sint-Lucas Mimarlık Okulu ve NETHCA ortak çalışmasıyla Düşünülemeyen Doktora Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferans, okulun araştırma vizyonunu formüle etme ve Araştırma Eğitimi Programını oluşturma sürecinde ileriye doğru bir adım olarak değerlendirilir (Nilsson & Dunin Woyseth, 2010). Takip eden dönemde, yeni bir zorluk olarak ortaya çıkan Mod 2 bilgi üretim yollarının kurulumu için farklı disiplinlerin nasıl diyaloga gireceğine dair tartışmalar, Communication by Design Konferansı’nda ele alınmıştır. Bu konferansı da yine Sint-Lucas Mimarlık Okulu’nun düzenlediği Knowing by Designing konferans serisi izlemiştir. Bu konferansların geneline bakıldığında mimarlık araştırmalarının bilimsel yöntem ile sınırlandırılmasının sorunlu olduğunun tespit edilmesini, mimarlık araştırmalarının özgün bilgi üretim yolları ve araştırma araçlarının keşfi üzerine üretilen tartışmaların izlediği ve bu tartışmaların sonucunda tasarım yöntemlerini kullanan doktora araştırma programlarının olasılığı hakkında sorulan sorular ve açılan yeni tartışmaların gelişimini görmek mümkündür. Bu tartışmaların gelişiminde akademik çalışmalar kadar mimari pratiklerin de etkin olduğu görülmektedir. Bu bağlamda mimarlık araştırmalarının oluşumunun, özellikle tasarım yoluyla araştırma sürecinin, gelişmesinde her türlü söylemsel ve pratik deneyimin yer aldığı, birçok farklı disiplinden kuram ve yöntemin araştırmalara yansıtılarak mimarlık disiplininin kendi özgün yönteminin arandığı, geçirgen ve iletişime dayalı bir deney(im) olduğu ifade edilebilir.

### Güncel

Güncel çalışmalara örnek olarak Avrupa’da rekabetçi finansman yoluyla Avrupa’da en yüksek kalitede araştırmayı teşvik etmek ve araştırmaları desteklemek amacıyla faaliyet gösteren Avrupa Araştırma Konseyi örnek verilebilir. Konsey, Horizon 2020 gibi laboratuvarlardan pazara anlayışını destekleyen araştırma ve finansman girişimlerini destekler. Araştırmayı oluşturan kriterlerin ne olduğuna yönelik sorgulamalar sonucu birçok farklı anlayış ve değerlendirme setleri ortaya atılmıştır. Bir tasarım yapıtının kendisinden, yazılı kuramsal tartışmasına ya da teknik raporuna kadar değişen yapıda pek çok araştırma çalışması görülebilir. Bugün Britanya’da, geleneksel ciltli belgeden yalnızca bir sanat eseri sunma veya etrafında doktora düzeyinde teorik noktaların tartışıldığı bir sergi sunma olasılığına kadar uzanan birçok doktora tezi modeli bulunmaktadır (Biggs ve Büchler, 2008). Bir diğer örnek olarak İsveç hükümetinin Araştırma Konseyi’nin kapsamını yaratıcı ve performans sanatlarını da içerecek şekilde genişleten bir yasa tasarısını kabul etmesi verilebilir (Biggs & Büchler, 2008). Bilimsel araştırmanın tamamen dışında bırakılmış olan yaratıcı uy-

gulama ile bilgi üretimi süreçleri günümüzde lisans programlarında da ele alınmakta, tasarlama temelli araştırma becerilerini güçlendirmek hedeflenmektedir. Sint Lucas Mimarlık Okulunun yapılanması bu duruma bir örnek teşkil etmektedir. Program kasıtlı olarak farklı bakış açıları ve görüşleri teşvik etmek için ve tek bir kişinin vizyonunu veya metodolojiyi yansıtmayacak şekilde tasarlanmıştır (Verbeke, 2008). Belirli bir bağlamda, belirli araştırma sorularına yaratıcı öneri ve çözüm yöntemlerinin üretim süreci olarak ele alınabilecek atölye çalışmaları da bir başka araştırma ve araştırma bilgisi yayma aracı olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, atölye, kavramların, araçların ve sonuçların titizlikle hazırlanmasının sonuçların yeni araştırma sonuçları olarak değil, araştırma sorgulamasının çerçevesini oluşturan sonuçlar olarak anlaşılması gerektiği anlamına geldiği oldukça yönlendirilmiş bir ortamdır (Hauberg ve ark., 2012). Çok disiplinli çalışmaları teşvik eden yönüyle atölye çalışmaları mimarlık araştırmalarının ve disipline özgü mod 2 bilgi üretim yollarının gelişimi adına önemli bir rol oynamaktadır.

Akademik araştırmaya katkıları yönünden bu süreçler incelendiğinde tasarımın araştırmaya farklı aşamalarda katkı sağladığı modellerden söz edilebilir. Bunlardan biri belirli ve önceden tanımlanmış bir sorunun çözümüne ya da soruna dair yeni soruların ortaya konulmasına yönelik keşifsel bir deney(im) olarak tasarım, diğeri ise deney(im) in kendisi olan, bir süreç olarak tasarım şeklinde tariflenebilir. Bu yaklaşımlar akademisyenler arasında uygulamaya dayalı araştırmanın bilimsel araştırma normlarına uyması gereken bir araştırma alt tipi olarak değerlendirilebileceğini savunanlar ya da uygulamaya dayalı araştırmanın bilimsel araştırmadan tamamen farklı olduğunu iddia edenler ve bu nedenle değerlendirme kriterlerinin de tamamen kendine özgü olması gerektiğine inananlar olarak iki farklı akademik duruş oluşmasına neden olmuştur. Günümüzde ise üçüncü bir alternatif olarak ölçüt temelli yaklaşıma sahip araştırmacıların sayısı hızla artmaktadır. Bu yaklaşıma göre uygulamaya dayalı araştırma, bilimsel araştırmadan tamamen ayrılmamakla birlikte kendine özgü değerlendirme sistemi ile daha iyi anlaşılabilir bir araştırma çeşididir. Ölçüt temelli yaklaşım, araştırmanın yalnızca bireysel özelliklerini değil, aynı zamanda karşılıklı olarak bağımlı olan ve birlikte tüm disiplinlerde araştırma için uygun bir model oluşturan birbirine kenetlenmiş bir kavramlar ağı oluşturur (Büchler ve Biggs, 2008). Ölçüt temelli yaklaşımlar akademik araştırmalarda görülebileceği gibi çeşitli kurumların çalışma raporlarında da ele alınmaktadır. İngiltere’deki üniversitelerde yürütülen araştırmaları değerlendirmek için kurulan Araştırma Mükemmelliği Çerçevesi (REF, 2000’li yıllarda Araştırma Değerlendirme Egzersizi-RAE) ve ondan esinlenen Avustralya İçin Araştırmada Mükemmellik Çerçevesi (RAE) bu bağlamda oluşturulan değerlendirme çerçevelerine örnek teşkil etmektedir.

Sözü edilen yaklaşımlar Birleşik Krallık, ABD, Kanada ve Avrupa'da kurulmuş RIBA, AIA, ACSA ve EAAE gibi organizasyonlar tarafından ortaya konulan mimarlık araştırmalarına yönelik ajandalarda da sıklıkla ele alınmaktadır. Bu araştırma için sözü edilen organizasyonlara dair

güncel ajandalar incelenmiş, temel olarak üzerinde durulan konulara yönelik mimarlık araştırmalarında önde gelen söz konusu ülkelerde yetkin kurumlar tarafından ortaya konulan farklı bakış açıları karşılaştırılmıştır (Tablo 3).

**Tablo 3.** RIBA, EAAE, AIA ve ACSA kurumlarının mimarlık araştırmalarına dair güncel değerlendirme raporlarında mevcut bulunan ortak araştırma değerlerinin karşılaştırılması (yazar tarafından RIBA, AIA, EAAE, ACSA'dan yorumlanmıştır.)

| İncelenen kriterler                                    | RIBA kaynakları  | EAAE mimari araştırma şartı   | AIA mimari araştırma gündemi '19-20   | ACSA raporu  |
|--|--|---|---|--|
| Mimarlık araştırması kavramı hakkında temel düşünceler | Uygulama ve akademi araştırmalarının özünde farklı araştırma kültürlerini tarif ettiğini ifade eder. Araştırma bilgisi, süreçleri ve kaynakları olarak üç bağlamda ele alınır. | Akademi, uygulama ve sürekli eğitim katmanlarını birbirine bağlayan kültürel ve toplumsal bağlamlardan söz edilir.                                      | Mimarlık araştırmasında temel araştırma ve tasarım araştırması birlikteliği vurgulanmaktadır. Kavram araştırma, etki alanı, ölçekleri ve konuları yönünden incelenmiştir. | Tasarım pratiğinin kendisinin bilimsel bir araştırma olduğu kabul edilmiştir. Araştırma sürecinde disiplin içi uygulamalara ek olarak toplumsal katılımın önemi ve katkısı üzerinde durulmuştur.   |
| Mimarlık araştırmalarında odak noktaları               | Mimarlık araştırması proje bazlı (tasarım) araştırması potansiyelleri ve uygulama odaklı yönüyle ele alınmıştır.   | Mimarlık araştırması, değişen çevreyi anlamlandırma, disipline dair bilgi tabanını genişletme ve mimarlık eğitimi ve pratikleri yönüyle ele alınmıştır. | Mimarlık araştırması kavramı güncel sorunlara yönelik, akademi ve uygulayıcıların iş birliği yapma ve çözüm arama pratikleri yönünden ele alınmıştır.                     | Araştırma kavramı sonuçların yayılmasında küratörlük yaklaşımı, finansman sağlama, bilginin yayılımı ve bu süreçteki topluluk katılımı potansiyeli yönüyle ele alınmıştır.   |
| Uygulamalı araştırmaya bakış açısı                     | Tasarım araştırması ve araştırma projesi olarak iki kategoride incelenmektedir.  | Tasarım yoluyla araştırma, mimarlık ile tasarım kavramının iç içe yapısı gereği ayrıştırılmamıştır.   | –   | Araştırma çıktıları yönünden değerlendirilmiş, uygulamalı araştırma ile bilimsel araştırma çıktıları benzer bulunmuştur.   |
| İş birliğine dayalı araştırmaya bakış açısı            | Uygulama ve akademi arasındaki diyaloglar üzerinde durulmuştur.  | –   | Özel araştırma şirketleri, mimarlık ofisleri ve akademi arasındaki iş birliği önemsenmiştir.  | Toplum-araştırmacı kişiler ve kurumlar arasındaki iş birliği üzerinde durulmuştur.   |
| Araştırma sonucu üretilen bilginin paylaşımı           | Tesadüfi ve yapılandırılmış (kurum içi, sektör içi, akademi içi, sektörler arası) bilgi paylaşımı  | Disiplin-toplum arası sınırları genişletme çabası   | –   | –  |
| Finansman sağlama                                      | İş birliğine dayalı araştırma finansmanı   | Araştırmanın amaçlarına bağlı olarak kamu ve özel finansmanın değişken bir kombinasyonu   | Araştırmanın finansal kaynakları olarak devlet, vakıflar, endüstri ve profesyonel/ticaret dernekleri  | Finansal kaynaklar üniversite içi ve üniversite dışı kaynaklar olarak incelenir.   |
| Araştırma çıktıları                                    | Bilgi temelinde tartışılmış olup özellikle yazılı ve sözlü biçimde hazırlanabilmesi ve bilginin kurum içi ya da kurum dışı kodlanması üzerinde durulmuştur.                    | Yazılı ve grafik araştırma çıktılarına ek olarak kurulumları, deneysel projeleri, tasarım önerilerini, modelleri ve gerçek binaları içerir.             | –   | Konsept metni, görsel sunum, çizimler, maliyet tahmini, montaj detayları, sistem ve malzemeler, teklif analizi, RFI, yaşam döngüsü maliyet analizi, sosyal medya, konferans posterleri, sergiler, proje sunumu, dersler, makaleler, haberler dahildir. |



**Tablo 3.** RIBA, EAAE, AIA ve ACSA kurumlarının mimarlık araştırmalarına dair güncel değerlendirme raporlarında mevcut bulunan ortak araştırma değerlerinin karşılaştırılması (yazar tarafından RIBA, AIA, EAAE, ACSA'dan yorumlanmıştır.) (devamı)

| İncelenen kriterler     | RIBA kaynakları  | EAAE mimari araştırma şartı  | AIA mimari araştırma gündemi '19-20 | ACSA raporu   |
|-------------------------|--|--|-------------------------------------|---|
| Araştırmanın yayılması  | Sözlü bilgi yayımı, bilginin kodlanması (yazı ya da çizim biçimlerinde), bilgi aktarımında farklı araştırma kültürlerinden doğan farklı iletişim biçimleri ele alınmıştır. | Yöntem, bağlam, süreç ve sonuçların düzenlemesi, iletilmesi ve düzenli olarak akran değerlendirmesine sunulması değerlendirilmiştir. |                                     | Disiplin içi saygın eleştirmenlerden alınacak olumlu değerlendirmenin yanı sıra sosyal medyadaki etkileşim oranı, yapım belgeleri, ürün ve hizmetlerin lisanslanması ve ticarileştirilmesi gibi yeni yollar irdelenmiştir.                        |
| Araştırma değerlendirme | RAE/REF Araştırmada Mükemmellik Çerçevesi Kriterleri temel alınmıştır.   | Akran değerlendirmesinin yanı sıra özgünlük, değerlilik gibi kriterler ele alınmıştır.   | -                                   | Akran değerlendirmesi, ödüller, alıntı sayısı, Glassick kriterleri, akademi dışı akran değerlendirmesi üzerinde durulmuştur. İndeks ile orantılı, ancak indirme sayısı ve sosyal medyada paylaşım sayısı gibi yeni ölçüm yöntemleri önerilmiştir. |

Bu karşılaştırma sonrası, temel/uygulamalı araştırma birlikteliği, araştırmada toplum katılımı, kurumlar arası iş birlikleri ve diyaloglar, araştırmada güncel odak noktaları, yazılı ve proje temelli araştırma çıktıları çeşitliliği ve araştırma sonuçlarının yayılması gibi ağırlıklı öne çıkan konular özelinde, Türkiye'de farklı gruplar tarafından yürütülen mimarlık araştırmalarına dair hedef ve etkinliklerin belirli kategoriler altında incelenip değerlendirilebilmesine olanak verecek bir değerlendirme çerçevesi oluşturulmuştur (Tablo 4).

### TÜRKİYE'DE MİMARLIK ARAŞTIRMALARININ TARİHSEL İNCELENMESİ VE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR

Türkiye'de mimarlık araştırmaları mimarlık disiplininin çeşitli alt dallarının birçoğunda çalışma örnekleri barındırmaktadır. Üretilen bilginin yayılması bağlamında bakıldığında, mimarlık bilgisinin dergiler, kitaplar, sempozyum ve konferanslar ve atölye çalışmaları gibi çeşitli etkinlikler ve kaynaklar sayesinde akademi ve diğer sektörler arasında bilgi alışverişinin desteklendiği görülmektedir. İlk periyodik

**Tablo 4.** Mimarlık araştırmalarını incelemeye yönelik hazırlanan değerlendirme çerçevesi

| Disipline özgü bilgiyi üretme, derleme ve yayma çalışmaları  | Akademi ve endüstri arası diyaloglar   | Araştırma-egitim birlikteliği   |
|--|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> <li>- Araştırma sonuçlarına dair bilimsel yayınlar</li> <li>- Ulusal ve/veya uluslararası kurumlar ile iş birliği projeleri</li> <li>- Araştırma sonuçlarının paylaşmak için düzenlenen bilimsel etkinlikler</li> <li>- Disiplinler arası araştırma çalışmaları</li> <li>- Tasarım araştırması</li> <li>- Bilgi arşivleri</li> <li>- Standartların oluşmasına yönelik sertifikasyon çalışmaları yapmak</li> <li>- Tasarım ve mimarlık bilgisine yönelik bilgi toplumunun oluşumuna destek vermek</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Toplumun/kurumların güncel sorunlarına yönelik çözüm araştırmaları</li> <li>- Akademi ile diğer kurumlar arasındaki iş birlikleri</li> <li>- Paydaşlar arasında kurulan araştırma ağları</li> <li>- Mimarlık araştırmalarında topluluk katılımı</li> <li>- Kamuoyunu bilinçlendirmek adına etkinlikler</li> <li>- Kurumlara ve topluluklara yönelik danışmanlık hizmeti</li> <li>- Tasarım/uygulama projesi hizmetleri</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>- Araştırmacı bilim insanının yetiştirilmesi</li> <li>- Araştırmalara yönelik finansal desteğin artırılması</li> <li>- Lisans ile lisansüstü çalışmalara destek, danışmanlık</li> <li>- Araştırmalar için gerekli altyapının sağlanması</li> </ul> |

olarak yayımlanan mimarlık dergisi olan Osmanlı Mühendis ve Mimar Cemiyeti Mecmuası'nın 1909 yılında faaliyete başladığı belirtilmektedir (Tuluk, 2009). Cumhuriyetin ilanını takip eden süreçte mimarlık alanında yayımlanan dergilerin ilki Zeki Sayar ve arkadaşları tarafından kurulan eski ismiyle Mimar, değişen ismiyle Arkitekt olmuştur. Mimar dergisi ile aynı yılda yayımlanan Celal Esad Arseven'in Yeni Mimari adlı çalışması, Batı ülkelerinde yayımlanmakta olan ve güncel mimarlığa dair anlayış ve pratiği yaygınlaştırma hedefiyle gelişmekte olan mimarlık literatürüne yerel bir örnek teşkil etmektedir (Altan Ergut, 2009). Günümüz mimari literatürüne doğru atılan ilk adımların Cumhuriyet sonrası dönemde, Batı kültürü etkisinde başladığı görülmektedir. Eğitim alanında mimarlık disiplininin gelişmesi de benzer şekilde 1883 yılında kurulan Sanayi-i Nefise Mektebi ile Ecole des Beaux-Arts modelinden yola çıkarak Fransa etkisinde başlamıştır. Ondan birkaç yıl sonra 1847 yılında mimarlık alanında ders vermeye başlayan Mühendishane-i Bahr-i Hümayun başlangıçta her ne kadar Ecole Polytechnique ve bazı harp okulu modellerini örnek almış olsa da (Düzenli, 2009), Cumhuriyet döneminde Alman teknik üniversite modelini benimsemiştir. 1950 sonrası mimarlık bünyesinden ayrılarak bağımsız disiplinlerini kuran şehir bölge planlama, peyzaj mimarlığı gibi alanların ortak disiplinler yapıyı bölmesi sonucu mimarlık bölümünde ele alınan bağlam ve ölçek gibi disiplinler sınır ve odak noktalarının, müfredatları özelinde üniversitelerin tercihi bırakıldığı görülmektedir. Bu durum, Avrupa ve Amerika ekollerini örnek alan ODTÜ, İTÜ, YTÜ gibi üniversitelerin diğer üniversite kurumlarınca merkez üniversite konumunda tariflenmesinde bir etken olarak düşünülebilir. Özten ve arkadaşlarının (2018) yaptığı araştırma sonucu yüksek öğrenim kurumlarının disiplin içindeki çalışmaları söz konusu olduğunda kendilerini başka bir kuruma göre konumlandığı ve söz konusu merkez üniversiteler disiplinler gelişimin merkezinde olduğu görülmüştür.

Eğitim ve araştırma alanının bir diğer unsuru olan doktora çalışmaları 1980'li yıllarda ortaya çıkmaya başlamış ve 1990 yılından günümüze kadar sayıları katlanarak artmıştır. Türkiye'de tamamlanan ilk mimarlık doktora tezi Turgut Cansever tarafından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde bulunan Sanat Tarihi Bölümü'nde üretilmiş olup, mimarlık bölümünde üretilen ilk mimarlık doktora tezi aynı yıl içinde İstanbul Teknik Üniversitesi arşivine Gazanfer Beken tarafından katılmıştır (Dölen 2007). Türkiye'deki mimarlık doktora çalışmalarına dair tartışmaların daha çok kurultay ve çalıştay gibi toplantılarda ele alındığı görülmektedir (Anay ve ark., 2018). Disipline dair gelişimlerin Amerikadaki seyri de özellikle eğitim alanındaki yapılanmayı etkilediği için Türkiye açısından önem arz etmektedir; mevcut akademik yönelim ve mimari bilgi üretme pratikleri ağırlıklı olarak Amerikan ekolü üzerinden gelişmektedir (Düzenli, 2009). Türk akademisyenlerin Amerika ve İngiltere'deki mimarlık doktora ve doktora programları-

na yönelik çalışmaları takip etmeleri sonucu 1973 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde Mimari Tasarım Yöntemleri Kürsüsü kurulmuştur (Bayazıt, 2004). Mimarlığın disipline özgü tasarım yöntemlerinin akademik bir disiplin olarak tanınması da aynı yıl içinde gerçekleşmiştir. Beş yıl sonra tasarım üzerine ilk uluslararası konferans Design Research Society ve İTÜ iş birliği ile Türkiye'de gerçekleştirilmiştir.

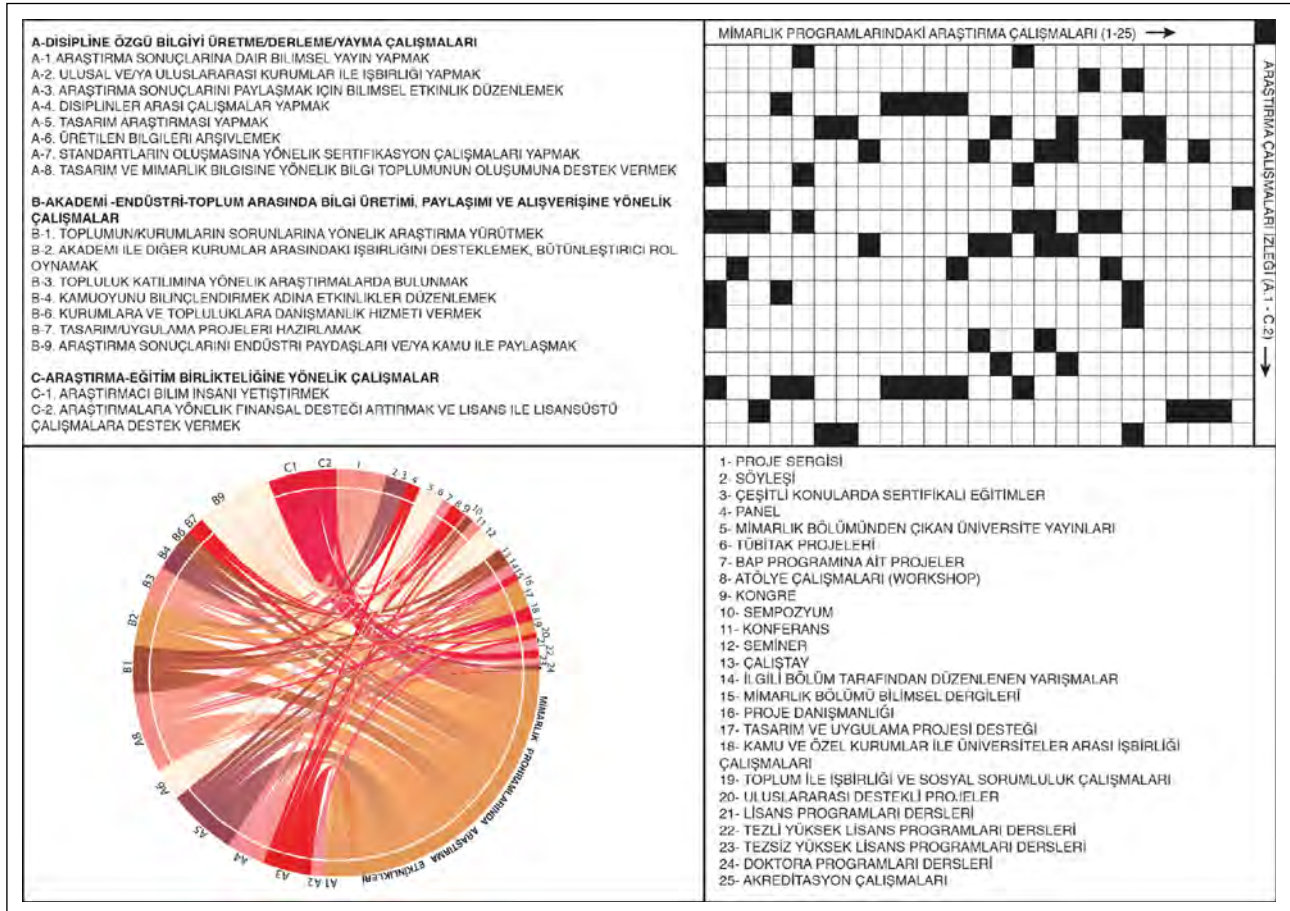
Mimarlık alanında doktora programlarının yayılmasıyla YÖK kararı ile fen bilimleri enstitüsü (FBE) çerçevesinde faaliyet göstermeye başlayan mimarlık lisansüstü programlarında üretilen çalışmaların, FBE'lerin sınırlayıcı bilimsel yöntem çerçevesine uygun olup olmadığı akademik çerçevelerce tartışılmakta olan güncel bir konudur. Özten ve arkadaşları (2018) tarafından yapılan araştırma sonucu araştırmaya katılan akademisyenler tarafından mimarlığı bir üst ölçekte yer alan tasarım biliminin bir parçası olduğunun kabulü ile birlikte bir bilim olarak üç temel bilim kategorisinden daha farklı bir yerde konumlanmış olabileceği fikri öne sürülmüştür (Özten ve ark., 2018). Mimarlık araştırmalarının disiplinler arası konumlanması ise doktora araştırmalarının değerlendirme ölçütlerinde etki göstermiştir. Sosyal ve beşeri bilimlere yakın bir bakış açısıyla ele alınan doktora tezlerinde doktora sürecinin doktora adayına kazandırdıkları bir değerlendirme ölçütü olarak ele alınırken, uygulamalı ve pozitif bilimlere yakın bir bakış açısıyla hazırlanan tezlerin katkıları ve üretim/sonuç odağında belirlenen değerlendirme ölçütlerinin sıklıkla tercih edildiği görülmüştür (Özten ve ark., 2018). Finansal destek bağlamında incelendiğinde, mimarlık araştırmalarının sosyal ve beşeri bilimlere yakınsaması ile araştırmalara finansal yatırım yapan kurumların öncelik sıralamasında teknoloji ve sanayi iş birlikleri olduğundan ötürü özellikle akademiye yürütülen mimarlık araştırmalarının diğer disiplinlere kıyasla geri planda kaldığı söylenebilir. YÖK ve TÜBİTAK gibi kamu bağlantılı kurumlarca verilen doktora araştırma burslarının kapsam ve hedeflenen araştırma alanları incelendiğinde oransal olarak küçük bir kısmının mimarlık araştırmalarına kaynak olabileceği görülmektedir. Özten ve arkadaşları (2018) yaptıkları görüşmeler sonucunda doktorayı şekillendiren politika ve normların oluşmasında üniversite ve ilgili iç birimlerden çok üniversite dışı MEB ve YÖK gibi kurumların süreçte etkin olduğuna yönelik genel bir kabul izlenimi edinmişlerdir. Bu durumun mimarlık doktora araştırmalarında bir gereklilik olan kendine özgü bilgi kodlama ve yayma biçimleri ile araştırma yöntem, strateji ve taktiklerinin uygulanmasının kısıtlanmasına, mimarlık araştırmalarının yaratıcı niteliğini belirli bir bilimsel çerçeve içinde sınırlandırılmasına neden olduğu söylenebilir.

Bu çalışma bağlamında Türkiye'deki mimarlık araştırmaları ağının incelenmesi ve genel durum tespiti yapılması hedeflenmiştir. Türkiye'de yürütülen mimarlık araştırmalarında araştırmacı rolünü akademi, mimarlık ofisleri ve çeşitli dü-

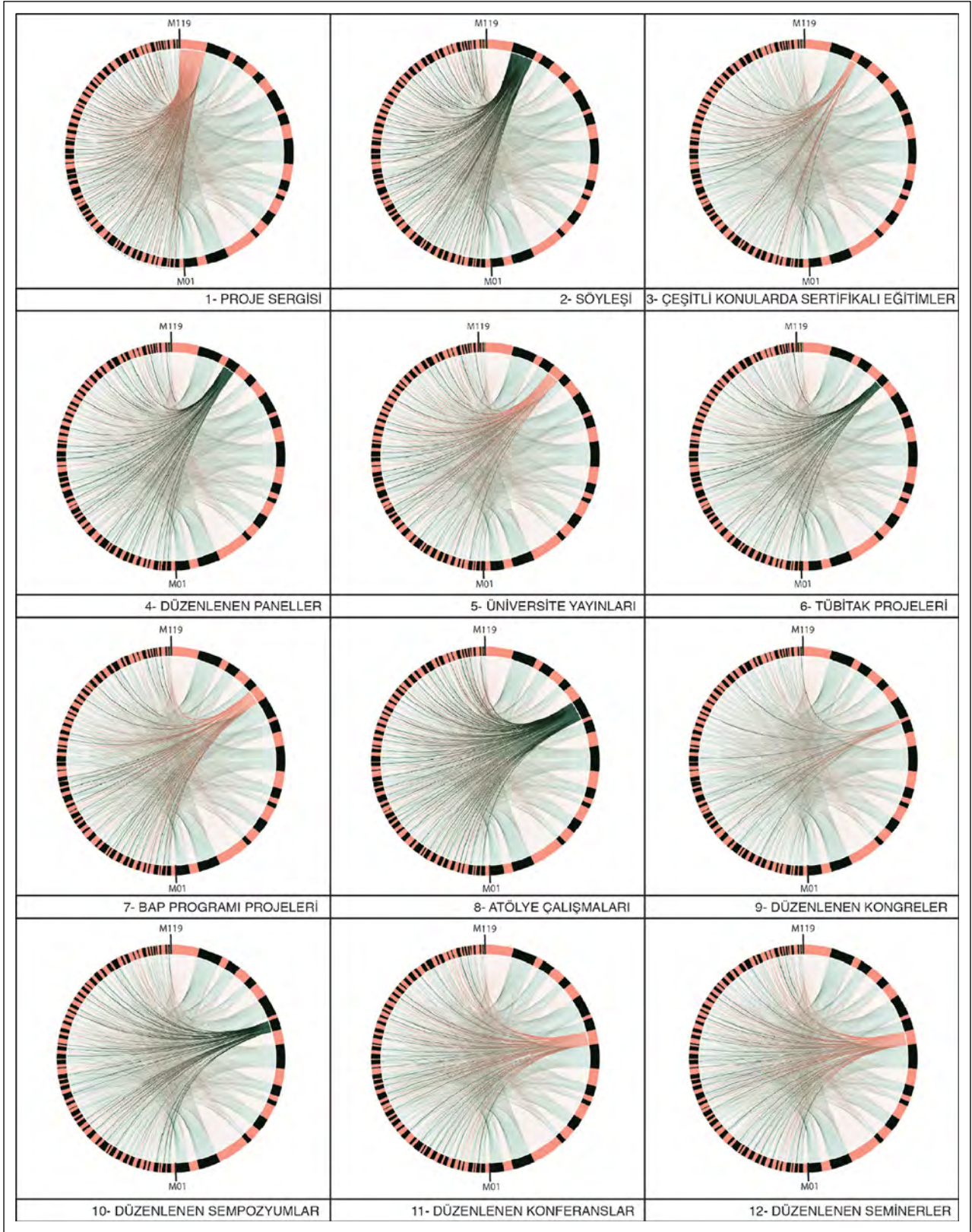
şünce gruplarının sürdürdüğü görülmüştür. Akademik mimarlık araştırmalarını incelemek amacıyla, üniversitelerde yürütülen araştırmalar mimarlık programlarında ve uygulama araştırma merkezlerinde yürütülen mimarlık araştırmaları olarak iki ayrı ana kategoride incelenmiştir. Mimarlık programlarında sürdürülen mimarlık araştırmaları 25 ana kategoride gruplanmış, Yök Atlas'ta mevcut bulunan mimarlık bölümleri bu bağlamda irdelenmiştir (Ek 1).

Her bir üniversitenin ilgili bölümünde yürütülmüş olan araştırma çalışmaları, açık erişimde bulunan kaynaklardan (bölümlerin resmi web siteleri, bölümüne özgü araştırma topluluklarının kurduğu web siteleri ile bölümün resmi sosyal medya hesapları) derlenmiştir. Elde edilen veriler, araştırma çalışmaları matrisine göre düzenlenmiş ve her bir araştırma kategorisine özgü yoğunluğu gösteren bağlantı diyagramları elde edilmiştir (Şekil 2, Şekil 3). M01-M119 kodları incelenen mimarlık bölümlerinin liste başı ve liste sonunda bulunan üniversiteleri ifade etmektedir, bu sayede detaylı olarak hangi bölümlerde hangi çalışmaların sürdürüldüğü Ek 1 görselinden yararlanarak tespit edilebilir. Değerlendirme kısmında verilen sayılar ve grafikleri oluşturan oranlar yapılan toplam çalışma sayılarını değil, çalışmayı yapan üniversite bölümlerinin sayılarını belirtmektedir.

Mimarlık bölümlerinde gerçekleştirilen mimarlık araştırmaları üç ana kategori altında sınıflandırılarak incelenmiştir. İlk kategori olan bilgi üretme, derleme ve yayma etkinlikleri kapsamında söz konusu araştırma etkinlikleri ders içi üretimler ve ders dışı üretimler olarak ikiye ayrılarak incelendiğinde, ders dışı üretimlerde kısa dönemli atölye çalışmaları (77) ile bilgi üretiminin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu belirli bir proje öncesi hazırlık ve değerlendirme çalışmalarının yapıldığı ve çalışma sonuçlarının belgelendirildiği çalıştay (62) etkinlikleri takip etmektedir. Öğretim elemanları ve öğrencilerin hazırladıkları tasarım ve uygulama projeleri (55), bölümlerin düzenledikleri mimarlık ve tasarım yarışmaları (14) ile çeşitli eğitimler (26) de bu grupta incelenmiştir. Üniversite bünyesinde üretilen bilimsel araştırma projeleri (53), TÜBİTAK projeleri (32) ve yurt dışı ortaklı projeler (18) yine ders dışı mimarlık bilgisinin üretildiği araştırma etkinlikleri içinde yer almaktadır. Araştırma çıktıları göz önünde bulundurulduğunda tasarım ve uygulama projeleri ile uygulamayı merkez alan atölye çalışmaları, tasarım ve uygulama projeleri ile mimarlık yarışmalarında araştırma çıktılarının disipline özgü araç ve yöntemler ile sunulduğu görülmektedir. Mimarlık bölümlerinde, uygulamalı araştırma çıktılarının yanı sıra bilimsel yayın ve arşivleme hedefleri de barındıran çalıştay,



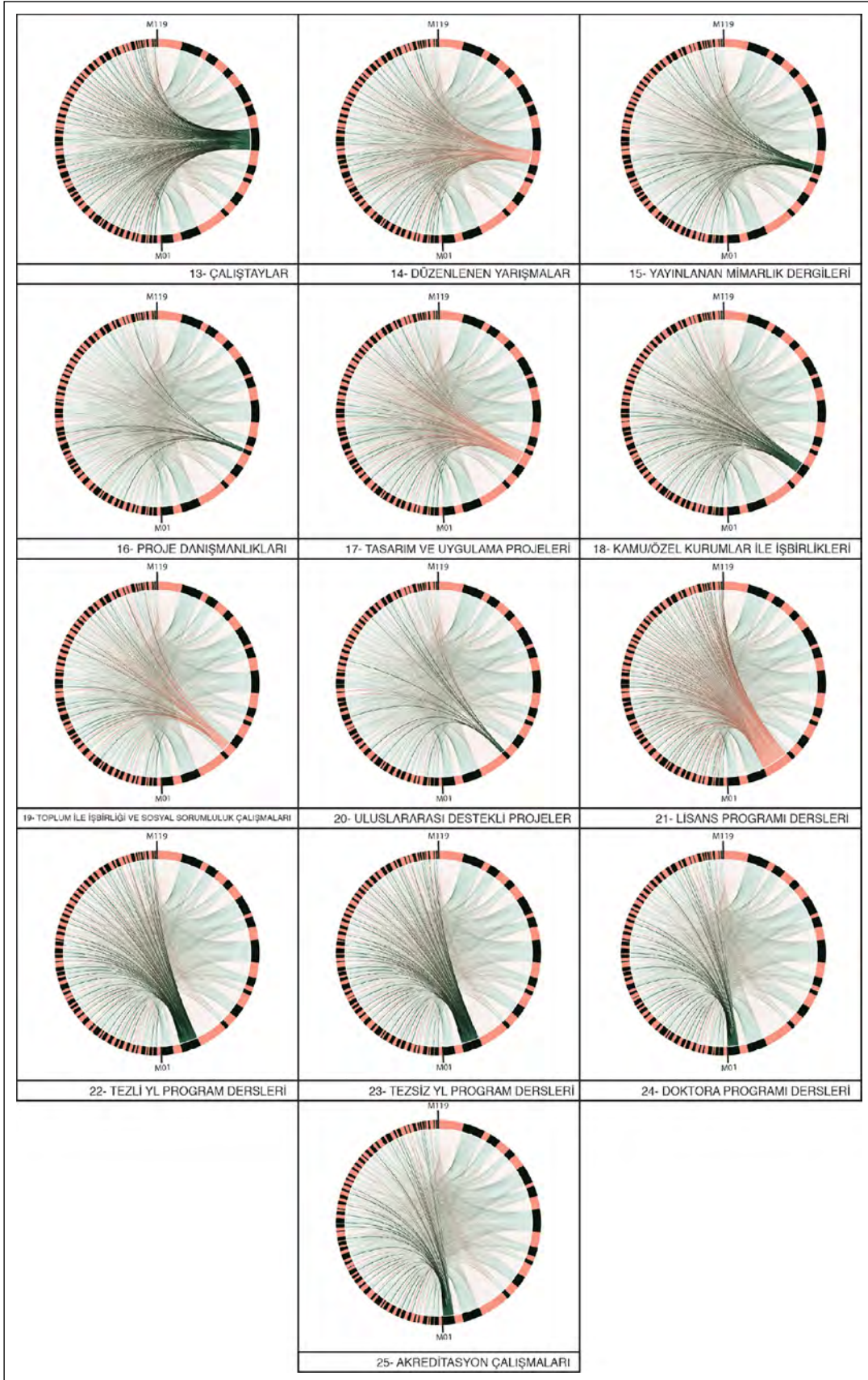
Şekil 1. Araştırma çerçevesini oluşturan matris ilişkileri.



Şekil 2. Mimarlık bölümlerinde gerçekleştirilen araştırma etkinliklerine dair dağılımı gösterir diyagram-1.

BAP, TÜBİTAK, AB projeleri ve diğer ulusal ve uluslararası destekli projeler (165) ile uygulamaya dayalı araştırmayı

merkez alan etkinlikler (146) göz önüne alındığında benzer oranda katılım eğilimi görülmüştür. Ders içi bilgi üretim ve



Şekil 3. Mimarlık bölümlerinde gerçekleştirilen araştırma etkinliklerine dair dağılımı gösterir diyagram-2.

paylaşım etkinlikleri göz önünde bulundurulduğunda sayıca fazla olan lisans programları (119) öne çıkmakta, onu (79) tezli yüksek lisans ve (49) doktora programları takip etmektedir. Temel ve tasarım araştırmalarının birlikte yürütüldüğü programlar (34) tezsiz yüksek lisans programları ile birlikte, sayıca temel araştırmanın esas alındığı tezli yüksek lisans ve doktora programlarının önüne geçmektedir. Mimari eğitimin ilk yıllarında yoğun şekilde gerçekleştirilen tasarım araştırmalarının, eğitim kademeleri arttıkça yerini temel araştırmaya bıraktığı görülmektedir.

Mimarlık bölümlerinde gerçekleştirilen araştırma etkinliklerinde mimari bilginin derlenmesi ve yayılımı yönünde eğilimler incelendiğinde düzenlenen (250) bilimsel etkinlikler öne çıkmaktadır. Açık erişim kaynaklarından tespit edilen bu etkinliklerin büyük çoğunluğunu (93) seminerler oluşturmaktadır. Düzenlenen (53) konferanslar ve (43) sempozyumlar diğer bir büyük etkinlik grubunu oluşturur. Bu grubu (47) panel ve (14) kongreler takip etmektedir. Dönem projelerine ve çalıştay çıktılarına yönelik (102) sergi çalışmaları da araştırma çıktılarının derlenmesi ve yayılması anlamında önemli bir yer tutmaktadır. Üniversitelerde düzenlenen (88) söyleşi etkinlikleri de alanında uzman kişilerin deneyimlerini ve bilgi birikimlerini paylaşmada önemli bir araç olarak görülmektedir. Mimarlık bilgisinin derlenmesi ve yayılmasında etkin bir payı olan bir diğer grup ise (68) bilimsel yayın üretme faaliyetleri olarak tespit edilmiştir. Bu yayınların büyük çoğunluğunu (68) üniversite yayınlarından çıkan bilimsel kitaplar, bildiri kitapçıkları oluşturmakta (15) kalan kısımda mimarlık fakülteleri tarafından yayımlanan bilimsel dergiler yer almaktadır.

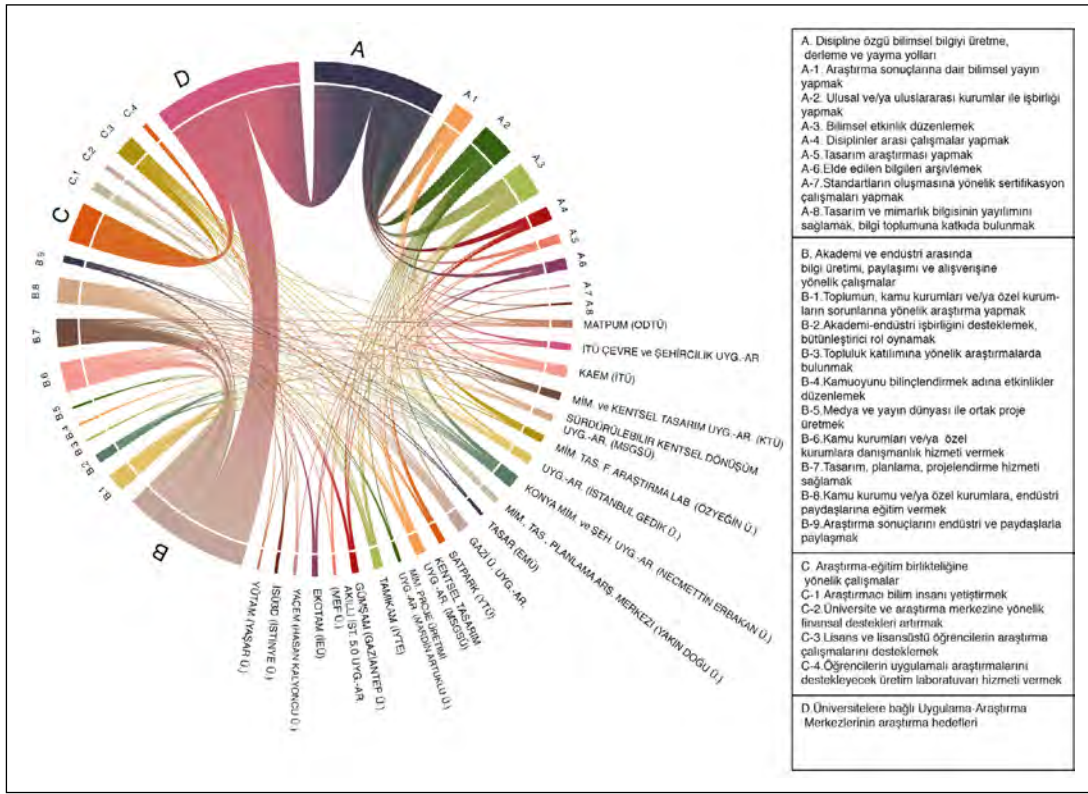
Endüstri paydaşları, diğer kurumlar ve toplum ile araştırma iş birliklerine bakıldığında (48) kamu ve özel kurumlar ile sağlanan iş birliklerinin çeşitli (55) tasarım ve uygulama projeleri ile (17) danışmanlıklar (örn. Sivrice'yi Yeniden Düşünmek, TABİDER Akıllı Köy Projesi), atölye ve çalıştaylar (örn. HEY atölyesi, Kadıköy Belediyesi-Girne Amerikan Üniversitesi yaz okulu ortaklığı) ve yurt dışı kaynaklı araştırma projeleri (örn. ProCURE, Chambord Inacheve araştırma projesi, CLIP Şehirler Ağı Projesi vb.) üzerinden kurulduğu görülmektedir. Mimarlık araştırmalarında (43) toplum katılımı da oldukça önemsenmekte ve tasarım ve uygulama projelerinde (örn. İstanbul'u Kentsizleştirme Yaz Okulu halka açık katılım etkinlikleri, Design&Build! Çalışmaları, Köyünü Yaşat Projesi ve çeşitli sosyal sorumluluk projeleri) ile atölye ve eğitim çalışmalarında (örn. Tasarım Sandığı-çocuklar için tasarım atölyesi, Warm-up Mimarlık Stüdyosu, KHAS Mimarlık Akademisi) desteklenmektedir. Bununla birlikte akademi-endüstri paydaşları-toplum katılımı barındıran araştırma çalışmaları da mevcuttur (örn. İstanbulON Kentsel Hareketlilik laboratuvarı).

Son olarak araştırma ve eğitim ilişkisi yönünden söz konusu çalışmalar incelendiğinde, farklı kademelerde sürdürülen temel araştırmalar ve tasarım araştırmalarının araştırmacı

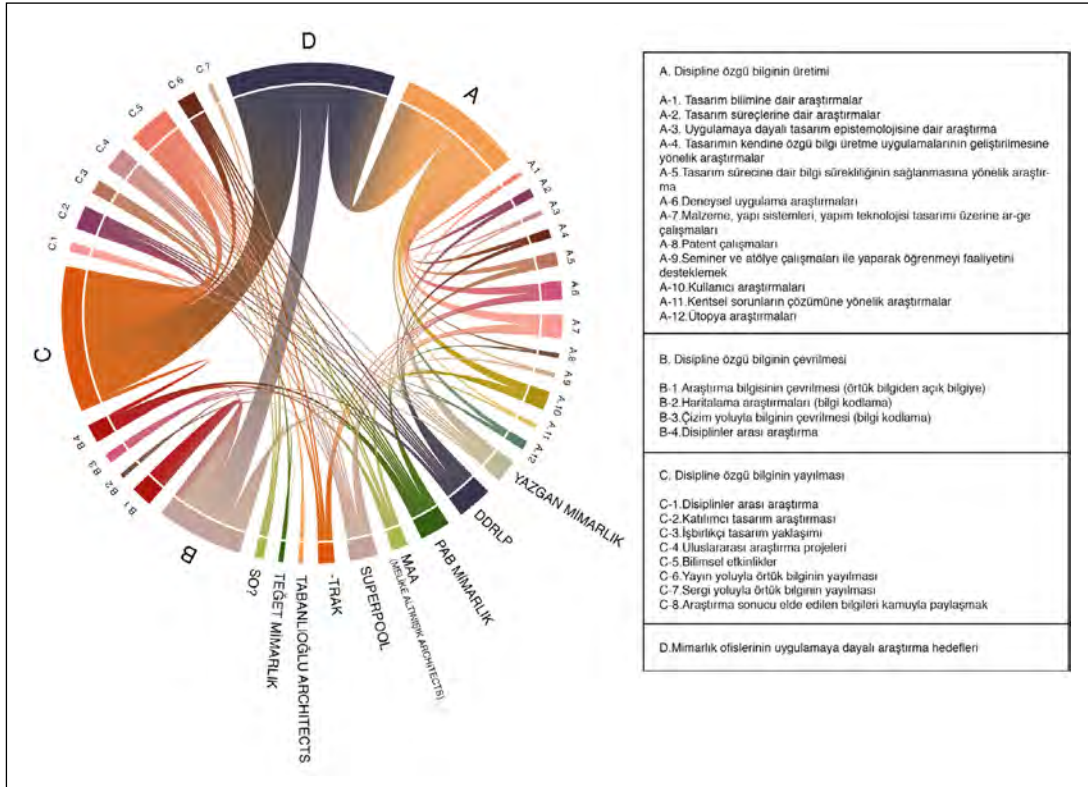
bilim insanı yetiştirme hedefi kapsamındaki etkinliğinin yanı sıra bu hedef dahilinde BAP, TÜBİTAK ve AB projeleri ile diğer ulusal ve uluslararası desteklenen projelerin araştırma ekosistemine bilgi üretimi ve paylaşımına ek olarak sıra finansman yönünden sağladığı katkılar da önemli yer tutmaktadır. Üniversitelerin mimarlık bölümlerinde eğitim ve araştırma kalitelerinin standartlaştırılmasına yönelik (18) akreditasyon çalışmalarında ise genel olarak düşük bir katılım olduğu dikkati çekmektedir.

Mimarlık araştırmalarının akademik araştırmacı kategorisinde YÖK'e bağlı mimarlık fakültesi bulunan 115 üniversiteye bağlı 22 uygulama araştırma merkezi, amaç ve hedefleri yönünden incelenmiştir. Şekil 4'te görülebilecek incelemede uygulama araştırma merkezlerinin amaç ve hedefleri üç ana başlık altında sınıflandırılmıştır. Disipline özgü bilimsel bilgiyi üretme, derleme ve yayma yollarına yönelik hedefler incelendiğinde bilimsel etkinlik düzenlemek bu konu başlığı altında en çok hedeflenen husus olarak göze çarpmaktadır. Ulusal ve/veya uluslararası kurumlar ile iş birliği yapmak ve araştırma sonuçlarına dair bilimsel yayın yapmak diğer önemli hedefler arasında yer almaktadır. Sayıca daha az merkezin hedeflediği hususlar ise standartların oluşmasına yönelik sertifikasyon çalışmaları yapmak (1) ve tasarım ve mimarlık bilgisinin yayılımını sağlayarak bilgi toplumuna katkıda bulunmak (1) olarak belirlenmiştir. Akademi yürütülen mimarlık araştırmalarının bilimsel bilginin üretilmesi alanında yoğun olarak rol almasına karşılık üretilen bilginin değerlendirilmesine dair herhangi özgün bir çerçeve oluşturulması gibi bir araştırma hedefinin öncelikli olmadığı tespit edilmiştir.

İkinci ana başlık olan akademi ve endüstri arasında bilgi üretimi, paylaşımı ve alışverişine yönelik hedefler arasında üç hedef büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu hedefler kamu kurumları ve/veya özel kurumlara danışmanlık hizmeti vermek, tasarım-planlama-projelendirme çalışmalarında bulunmak ve kamu kurumları ve/veya özel kurumlar ile endüstri paydaşlarına eğitim vermektir. Toplumun, kamu kurumlarının ve/veya özel kurumların sorunlarına yönelik araştırmalar yapmak ve akademi-endüstri iş birliğini sağlamada etkin rol oynamak ise bir önceki gruba kıyasla daha az hedeflenmiş konu başlıkları arasında yer almaktadır. Üçüncü ana başlık olan akademi-eğitim birlikteliğini sağlama hedefinde ise görece daha az hedef tanımlanmış olmakla birlikte en çok hedeflenen konu lisans ve lisansüstü öğrencilerin araştırmalarını desteklemek olarak belirlenmiştir. Uygulama araştırma merkezlerinin amaç ve hedeflerinin incelendiği üç ana başlıktan disipline özgü bilimsel bilgiyi üretme, derleme ve yayma yolları konu başlığının en çok hedeflenen konuları barındırdığı görülmüştür. Sayıca daha az uygulama araştırma merkezinin hedeflediği konular akademi-eğitim birlikteliğini sağlama başlığında yer almaktadır. Buradan hareketle üniversitelere bağlı uygulama araştırma merkezlerinin akademik bilgi üretimi ve yayılmasına yönelik hedefleri ön planda tuttuğu söylenebilir.



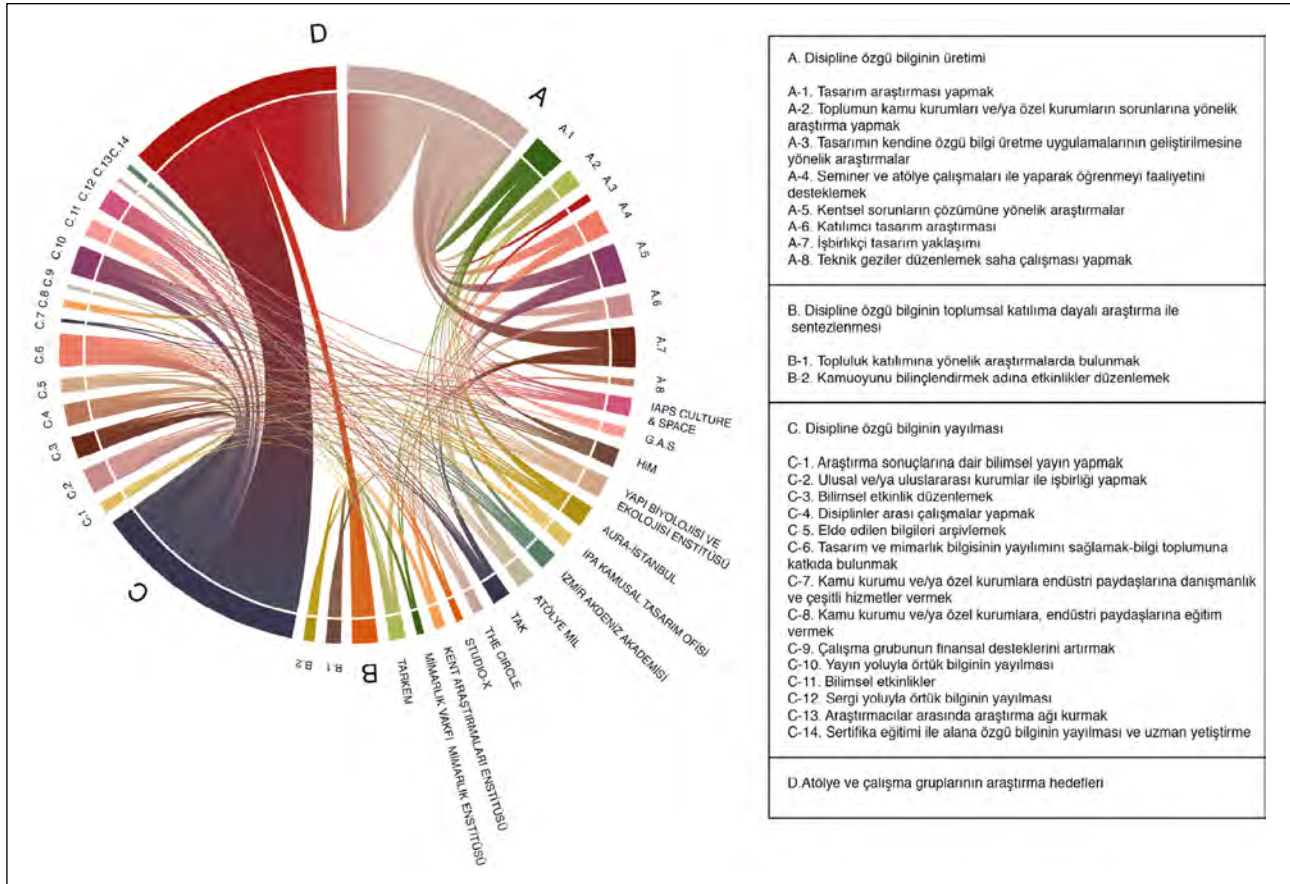
Şekil 4. Üniversitelere bağlı uygulama araştırma merkezlerinde yürütülen araştırmalara dair hedeflerin yazarın belirlediği ana başlıklar altında incelenmesi.



Şekil 5. Seçilen örneklem içinde yer alan mimarlık ofislerinde yürütülen araştırmalara dair hedeflerin yazarın belirlediği ana başlıklar altında incelenmesi.

Mimarlık ofisleri bağlamında araştırma çalışmalarını hedefler yönünden incelerken çalışmanın odak noktası mimarlık ofislerinin araştırma pratiklerini derinlemesine incelemek yerine, hedeflere bağlı gruplama çalışması yapabilmek olduğundan kompakt bir araştırma örneklemini kurmak hedeflenmiştir. Bu amaçla en çok araştırma faaliyeti gösteren mimarlık ofisleri basit bir internet taraması ile derlenmiş ve içlerinden dokuz ofis araştırma hedeflerini açıkça tanımlamış olmaları nedeniyle tercih edilmiştir. Seçilen ofislere yönelik araştırma hedefleri disipline özgü bilginin üretilmesi, çevrilmesi ve yayılması olarak üç ana başlık altında incelenmiştir (Şekil 5). Bu bağlamda incelenen hedefler yoğunlukla disipline özgü bilginin yayılması başlığı altında toplanmıştır. İnceleme başlıklarından ilki olan disipline özgü bilginin üretilmesi başlığında öne çıkan araştırma hedefleri, mimarlık ofislerinin araştırma ediminde uygulamaya dayalı araştırma ile bilgi üretim süreçlerinin ön plana çıktığını işaret etmektedir. Uygulamaya dayalı araştırmanın yanı sıra bir stratejik araştırma biçimi olarak söz edilebilecek kullanıcıya yönelik araştırmalar da kategori içinde önemli bir yer tutmaktadır. Tasarım bilimine yönelik araştırmaların en az tercih edilen konu başlığı olması, akademi-endüstri ilişkilerinin bilimsel araştırma ortaklıklarına iyileştirilmesi ve disiplinler arası araştırmanın yay-

gınlaşması yönünde bir ihtiyaç olduğu savını oluşturmuştur. Disiplinler arası çalışmaların da sıklıkla tercih edilmediği görülen örnekleme böylelikle disipline özgü bilginin yine disiplin içinde paylaşıldığı ve geri yansıtıldığı ifade edilebilir. Disipline özgü bilginin çevrilmesi kategorisi araştırma sonuçlarının harita, diyagram ve çizim olarak ifade edildiği durumları kapsamaktadır. Uygulamaya dayalı araştırma ile elde edilen örtük bilginin açık bilgi haline çevrilmesi hem disiplin içi diğer araştırmacı paydaşların hem de toplumun mimari bilgiye erişimini kolaylaştırmakta böylelikle elde edilen bilginin başka bilgilerle sentezlenerek yeniden bilgi üretim sürecinin yolu açılacaktır. Bu bağlamda önemli bulunan ilgili araştırma hedefleri, toplam hedefler arasında oldukça küçük bir yüzdeyle ifade edilmektedir. Disipline özgü (uygulamadan edinilen örtük) bilginin yayılmasının çoğunlukla yayın yoluyla gerçekleştirilmesinin hedeflendiği görülmektedir. Bu hedefi bilimsel etkinlikler gerçekleştirilmesi ve uygulama yoluyla elde edilen örtük bilginin sergi yoluyla yayılması hedefleri takip etmektedir. Kategori kendi içinde incelendiğinde bilgi paylaşımının çoğunlukla endüstri paydaşları ve akademi ile yapıldığı, örtük bilginin kamusallaştırılmasını yalnızca tek bir ofisin hedef olarak aldığı görülmektedir.



Şekil 6. Mimarlık araştırmaları ile bağlantılı çalışma grupları ve atölyelerde yürütülen araştırmalara dair hedeflerin yazının belirlediği ana başlıklar altında incelenmesi.



Türkiye’de yürütülen mimarlık araştırmalarının çalışma grupları ve atölyeler tarafından belirlenen amaçları Şekil 6’da incelenmiştir. Diğer incelemeler gibi üç ana başlık altında yürütülen bu incelemede atölye ve çalışma gruplarının araştırma hedeflerinin sıklıkla disipline özgü bilginin yayılması başlığı altında toplamış olması göze çarpmaktadır. Bu kategoride dikkati çeken iki amaç bilgi toplumunun oluşumunu desteklemek ve bunu sağlayabilmek için atölye çalışmalarında edinilen örtük bilginin yayın yoluyla toplum ve endüstri paydaşları arasında yayılmasıdır. Mimarlık ofislerinin yürüttükleri mimarlık araştırmalarına kıyasla atölye ve çalışma gruplarının toplum katılımını önemli bir hedef olarak belirlediklerinden ötürü bunu sağlayabilmek adına iş birlikçi ve katılımcı araştırma yaklaşımlarını sergilemekte oldukları görülmüştür. Bu grupta yürütülen mimarlık araştırmalarının mimarlık ofislerinin yürüttüğü mimarlık araştırmalarına kıyasla daha büyük ölçekte sürdürülmesi de sürece toplum katılımını gerektiren bir diğer neden olarak varsayılabilir. İş birlikçi bir yaklaşımla sürdürülen araştırmalar sonucunda elde edilen örtük bilginin sergi yoluyla diğer araştırmacı gruplarına ve topluma açılması disipline özgü bilginin açık bilgi haline gelmesini ve kamusallaşmasını sağladığı ve toplumsal katılımı önemseyen araştırma hedefleri ile tutarlı biçimde bilginin yayılmasını mümkün kıldığı düşünülmektedir.

## TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Mevcut durumun daha iyi tespit edilebilmesi açısından üç farklı araştırma grubunun önceki bölümde ele alınan RIBA, EAAE, AIA ve ACSA’ya ait güncel gündem ve raporlar ile karşılaştırmalı analizi yapılmıştır (Tablo 5). Türkiye’deki mimarlık araştırmaları ağı doktora araştırmalarını ayrı tutacak şekilde incelendiğinde mimarlık ofislerinin yürüttüğü araştırmaların çoğunlukla RIBA raporlarında tarif edilen uygulamaya dayalı araştırmalara yönelik özellikleri taşıdığı görülmüştür. Üniversitelere bağlı uygulama araştırma merkezlerinin mimarlık araştırmaları diğer iki gruptan araştırma değerlendirmeye verdikleri önem ve araştırmacının bilimselleştirilmesine yönelik hedeflerin sıklığı yönünden ayrılmaktadır. Çalışma grupları ve atölyelerin yürüttüğü araştırmalarda toplum katılımına önem verme yönünden ACSA raporlarında tarif edilen mimarlık araştırması kriterlerine yakınsadığı tespit edilmiştir. Her üç grubun katkıda bulunduğu bilgi yayılması sürecinde bilimsel yayınların yanı sıra yazılı serbest metinler, sunumlar, seminer ve konferanslar ile sergi ve yerleştirme etkinlikleri ile de uygulamadan elde edilen örtük bilginin yayıldığı görülmüştür. Bununla birlikte temel eksik, uluslararası emsallerinin de işaret ettiği gibi, alana özgü tek bir araştırma kalitesi değerlendirme standardı olmaması olarak tespit edilmiştir. Bu durum farklı kollara ayrılmış mimarlık araştırmalarının finansal destek alması ve çalışmaların değerlendirilip ödüllendirilmesi önündeki en büyük engel olarak görülmektedir.

Türkiye’de yürütülen mimarlık araştırmalarına yönelik yapılan incelemeler sonucunda sorunlu görülen alanlar şu şekilde sıralanabilir:

- Üniversitede başlayan araştırmaların, uygulama içinde devamlılığının sağlanması ve böylelikle mimarlık araştırmasının disiplin içinde yerleşmiş bir kültür haline gelmesi,
- Politika yapıcılar, politika uygulayıcılar ve araştırmacıların verimli ve yaratıcı bir diyalog içinde olmaması nedeniyle fon kaynakları ve ödüllendirme sistemlerinin mimarlık araştırmalarını kapsayıcı nitelikte olmaması,
- Uygulamada edinilen örtük bilginin açık bilgiye yeterince çevrilmemesi nedeniyle uygulama bilgisinin üniversiteye geri dönerek kuramsal çerçevede yer almasının sıklıkla mümkün olmayışı,
- Araştırma konusu ve ölçeği özelinde araştırma bilgisinin üretiminde ve yayılmasında rol alan müştereklerin ve izler kitlenin net bir şekilde tanımlanmaması sonucu iş birlikçi araştırma anlayışının yanı sıra disiplinler arası ve katılımcı araştırmaların yaygınlaştırılmaması,
- Mimarlık araştırmalarına yönelik faaliyetlerin kalitesini değerlendirmek için belirli bir standart olmayışından ötürü özellikle akademik araştırmaların kaynak sıkıntısı çekmesi,
- Belirli bir araştırma kalite standardı olmayışının diğer disiplinlerle yürütülecek araştırmaların değerlendirilmesi açısından da belirsizlik oluşturabilmesi,
- Araştırmaya konu olan olguların kısa sürede incelenmesi mümkün olmayan doğası ve finansal katkı ihtiyacı gereği özellikle atölye ya da mimarlık ofisleri ile müşterek yürütülmeyen akademik araştırmalarda uygulamaya dayalı bilgi üretme süreçlerinin tercih edilmemesi,
- Araştırmacı bilim insanı yetiştirilmesinin az sayıda üniversite uygulama araştırma merkezi tarafından bir hedef olarak belirlenmesi durumunun, araştırma kültürünün disiplin içine yerleşmesini önceliklememesi,
- Araştırma sürecine toplumsal katılımın çalışma grupları ve atölyelerin yürüttüğü araştırmalarla sınırlı kalmasının örtük bilginin açık ve kamusal bilgiye dönüşmesini ve ortak bilgi üretimini engellemesi.

Araştırma paydaşlarının arasında kurulacak yaratıcı diyaloglar ve verimli iş birlikleri sayesinde disipline özgü bilgi üretiminin farklı kulvarlara yayılarak mimarlığa özgü araç ve yöntemlerin kullanıldığı, kendi özgün bilgi üretme ediminin gerçekleştirildiği bir araştırma seviyesine ulaşmak mümkün görülmektedir. Bu çalışma ve benzerlerinin mevcut duruma yönelik yapacağı tespit ve önerilerin, araştırmacılar, politika yapıcı ve uygulayıcılar ile finansal kaynaklar arasında kurulacak diyaloglara zemin hazırlayacağı umulmaktadır.

**Tablo 5.** Türkiye’de gerçekleştirilen mimarlık araştırmalarının RIBA, EAAE, AIA ve ACSA ajandaları ile uyumluluğunun değerlendirilmesi

| İncelenen kriterler                                    | Mimarlık programları kapsamında üniversite bünyesinde sürdürülen araştırmalar   | Üniversitelere bağlı uygulama araştırma merkezlerinde sürdürülen araştırmalar  | Mimarlık ofislerinde sürdürülen araştırmalar   | Çalışma grupları ve atölyelerde sürdürülen araştırmalar  |
|--|---|--|--|--|
| Mimarlık araştırması kavramı hakkında temel düşünceler | <ul style="list-style-type: none"> <li>Akademi, uygulama ve sürekli eğitim katmanlarını birbirine bağlayan kültürel ve toplumsal bağlamlardan söz edilir.</li> <li>Mimarlık araştırmasında temel araştırma ve tasarım araştırması birlikteliği vurgulanmaktadır.</li> <li>Tasarım pratiğinin kendisinin bilimsel bir araştırma olduğu kabul edilmiştir.</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>Akademi, uygulama ve sürekli eğitim katmanlarını birbirine bağlayan kültürel ve toplumsal bağlamlardan söz edilir.</li> <li>Mimarlık araştırmasında temel araştırma ve tasarım araştırması birlikteliği vurgulanmaktadır.</li> <li>Tasarım pratiğinin kendisinin bilimsel bir araştırma olduğu kabul edilmiştir.</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Uygulama ve akademi araştırmalarının özünde farklı araştırma kültürlerini tarif ettiğini ifade eder.</li> <li>Mimarlık araştırmasında temel araştırma ve tasarım araştırması birlikteliği vurgulanmaktadır.</li> <li>Tasarım pratiğinin kendisinin bilimsel bir araştırma olduğu kabul edilmiştir.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Uygulama ve akademi araştırmalarının özünde farklı araştırma kültürlerini tarif ettiğini ifade eder.</li> <li>Mimarlık araştırmasında temel araştırma ve tasarım araştırması birlikteliği vurgulanmaktadır.</li> <li>Tasarım pratiğinin kendisinin bilimsel bir araştırma olduğu kabul edilmiştir.</li> <li>Araştırma sürecinde disiplin içi uygulamalara ek olarak toplumsal katılımın önemi ve katkısı üzerinde durulmuştur.</li> </ul> |
| <i>Örnek yaklaşım</i>                                  | <i>EAAE, AIA, ACSA</i>  | <i>EAAE, AIA, ACSA</i>   | <i>RIBA, AIA, ACSA</i>   | <i>RIBA, AIA, ACSA</i>   |
| Mimarlık araştırmalarında odak noktaları               | <ul style="list-style-type: none"> <li>Mimarlık araştırması proje temelli (tasarım) araştırmaları potansiyelleri ve uygulama odaklı yönüyle ele alınır.</li> <li>Değişen çevreyi anlamlandırma, güncel sorunların çözümüne yönelik disipline dair bilgi tabanını genişletme ile mimarlık eğitimi ve pratiklerini merkez alır.</li> <li>Akademi ve uygulayıcıların iş birliği yapması</li> <li>Araştırma kavramı sonuçların yayılmasında küratörlük yaklaşımı, finansman sağlama ve topluluk katılımı potansiyeli</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Mimarlık araştırması proje temelli (tasarım) araştırması potansiyelleri ve uygulama odaklı yönüyle ele alınır.</li> <li>Değişen çevreyi anlamlandırma, disipline dair bilgi tabanını genişletme ile mimarlık eğitimi ve pratiklerini merkez alır.</li> <li>Akademi ve uygulayıcıların iş birliği yapması</li> <li>Finansman sağlama ve topluluk katılımı potansiyeli</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Mimarlık araştırması proje temelli (tasarım) araştırması potansiyelleri ve uygulama odaklı yönüyle ele alınır.</li> <li>Değişen çevreyi anlamlandırma, disipline dair bilgi tabanını genişletme ile mimarlık eğitimi ve pratiklerini merkez alır.</li> <li>Topluluk katılımı potansiyeli</li> </ul>           | <ul style="list-style-type: none"> <li>Mimarlık araştırması proje temelli (tasarım) araştırmaları potansiyelleri ve uygulama odaklı yönüyle ele alınır.</li> <li>Değişen çevreyi anlamlandırma, disipline dair bilgi tabanını genişletme ile mimarlık eğitimi ve pratiklerini merkez alır.</li> <li>Topluluk katılımı potansiyeli</li> </ul>   |
| <i>Örnek yaklaşım</i>                                  | <i>RIBA, EAAE, AIA, ACSA</i>  | <i>RIBA, EAAE, AIA, ACSA</i>   | <i>RIBA, EAAE</i>  | <i>RIBA, EAAE, ACSA</i>  |
| Uygulamalı araştırmaya bakış açısı                     | <ul style="list-style-type: none"> <li>Tasarım yoluyla araştırma, mimarlık ile tasarım kavramının iç içe yapısı gereği ayrıştırılmamıştır.</li> <li>Araştırma çıktıları yönünden uygulamalı araştırma ile bilimsel araştırma çıktıları eşit derecede önemlidir.</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>Tasarım yoluyla araştırma, mimarlık ile tasarım kavramının iç içe yapısı gereği ayrıştırılmamıştır.</li> <li>Araştırma çıktıları yönünden uygulamalı araştırma ile bilimsel araştırma çıktıları eşit derecede önemlidir.</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Tasarım araştırması ve araştırma projesi olarak iki ayrı kategori mevcut.</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>Tasarım yoluyla araştırma, mimarlık ile tasarım kavramının iç içe yapısı gereği ayrıştırılmamıştır.</li> <li>Araştırma çıktıları yönünden uygulamalı araştırma ile bilimsel araştırma çıktıları eşit derecede önemlidir.</li> </ul>   |
| <i>Örnek yaklaşım</i>                                  | <i>EAAE, ACSA</i>   | <i>EAAE, ACSA</i>  | <i>RIBA</i>  | <i>EAAE, ACSA</i>  |
| İş birliğine dayalı araştırmaya bakış açısı            | <ul style="list-style-type: none"> <li>Akademi, mimarlık ofisleri, endüstri paydaşları, kamu ve özel kurumlar ile toplum arası diyaloglar geliştirilmektedir.</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>Akademi, mimarlık ofisleri, endüstri paydaşları, kamu ve özel kurumlar ile toplum arası diyaloglar geliştirilmektedir.</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Mimarlık ofisleri ve akademi arasındaki iş birliği önemsenmiştir.</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>Akademi, mimarlık ofisleri, endüstri paydaşları, kamu ve özel kurumlar ile toplum arası diyaloglar geliştirilmektedir.</li> </ul>   |
| <i>Örnek yaklaşım</i>                                  | <i>RIBA, AIA, ACSA</i>  | <i>RIBA, AIA, ACSA</i>   | <i>AIA</i>   | <i>RIBA, AIA, ACSA</i>   |

**Tablo 5.** Türkiye’de gerçekleştirilen mimarlık araştırmalarının RIBA, EAAE, AIA ve ACSA ajandaları ile uyumluluğunun değerlendirilmesi (*devamı*)

| İncelenen kriterler                          | Mimarlık programları kapsamında üniversite bünyesinde sürdürülen araştırmalar  | Üniversitelere bağlı uygulama araştırma merkezlerinde sürdürülen araştırmalar  | Mimarlık ofislerinde sürdürülen araştırmalar  | Çalışma grupları ve atölyelerde sürdürülen araştırmalar   |
|--|--|--|---|---|
| Araştırma sonucu üretilen bilginin paylaşımı | <ul style="list-style-type: none"> <li>Tesadüfi ve yapılandırılmış (kurum içi, sektör içi, akademi içi, sektörler arası) bilgi paylaşımı</li> <li>Disiplin-toplum arası sınırları genişletme çabası</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Yapılandırılmış (kurum içi, sektör içi, akademi içi, sektörler arası) bilgi paylaşımı</li> <li>Disiplin-toplum arası sınırları genişletme çabası</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Yapılandırılmış (kurum içi, sektör içi, akademi içi, sektörler arası) bilgi paylaşımı</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Tesadüfi ve yapılandırılmış (kurum içi, sektör içi, akademi içi, sektörler arası) bilgi paylaşımı</li> <li>Disiplin-toplum arası sınırları genişletme çabası</li> </ul>  |
| Örnek yaklaşım                               | RIBA, EAAE   | RIBA, EAAE   | RIBA  | RIBA, EAAE  |
| Finansman sağlama                            | <ul style="list-style-type: none"> <li>Üniversite içi kaynaklar ve üniversite dışı devlet, vakıflar, endüstri ve profesyonel/ticaret dernekleri kaynakları</li> <li>İş birliğine dayalı araştırma finansmanı</li> <li>Araştırmanın amaçlarına bağlı olarak kamu ve özel finansmanın değişken bir kombinasyonu</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Üniversite içi kaynaklar ve üniversite dışı devlet, vakıflar, endüstri ve profesyonel/ticaret dernekleri kaynakları</li> <li>İş birliğine dayalı araştırma finansmanı</li> <li>Araştırmanın amaçlarına bağlı olarak kamu ve özel finansmanın değişken bir kombinasyonu</li> </ul>   |   | <ul style="list-style-type: none"> <li>İş birliğine dayalı araştırma finansmanı</li> <li>Araştırmanın amaçlarına bağlı olarak kamu ve özel finansmanın değişken bir kombinasyonu</li> </ul>   |
| Örnek yaklaşım                               | RIBA, AIA, ACSA, EAAE  | RIBA, AIA, ACSA, EAAE  |   | RIBA, AIA, EAAE   |
| Araştırma çıktıları                          | <ul style="list-style-type: none"> <li>Bilginin kurum içi ya da kurum dışı kodlanması, yazılı ve grafik araştırma çıktılarına ek olarak uygulama ve deneysel projeleri, tasarım önerilerini ve stratejilerini, sosyal medya paylaşımları ile birlikte konferans posterleri, sergiler, proje sunumu, söyleşiler, ders ve yayınları içerir.</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Bilginin kurum içi ya da kurum dışı kodlanması, yazılı ve grafik araştırma çıktılarına ek olarak uygulama ve deneysel projeleri, tasarım önerilerini ve stratejileri ile birlikte konferans posterleri, sergiler, proje sunumu ve çeşitli yayınları içerir.</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>Bilginin kurum içi ya da kurum dışı kodlanması, yazılı ve grafik araştırma çıktılarına ek olarak uygulama ve deneysel projeleri, tasarım önerilerini ve stratejilerini içerir.</li> </ul>  | <ul style="list-style-type: none"> <li>Bilginin kurum içi ya da kurum dışı kodlanması, yazılı ve grafik araştırma çıktılarına ek olarak uygulama ve deneysel projeleri, tasarım önerilerini ve stratejileri ile sergiler ve proje sunumlarını içerir.</li> </ul>  |
| Örnek yaklaşım                               | RIBA, EAAE, ACSA   | RIBA, EAAE, ACSA   | RIBA, EAAE  | RIBA, EAAE, ACSA  |
| Araştırmanın yayılması                       | <ul style="list-style-type: none"> <li>Sözlü bilgi yayımı; yazılı bilgi yayımı; disipline özgü araç ve yöntemler ile bilgi paylaşımı</li> <li>Bilgi aktarımında farklı araştırma kültürlerinden doğan farklı iletişim biçimleri göz önünde bulundurulmaktadır.</li> <li>Disiplin içi saygın eleştirmenlerden alınacak olumlu değerlendirmenin yanı sıra sosyal medya etkileşimleri, ürün ve hizmetlerin lisanslanması ve ticarileştirilmesi gibi yeni bilgi yayma yolları kullanılmaktadır.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Sözlü bilgi yayımı; yazılı bilgi yayımı; disipline özgü araç ve yöntemler ile bilgi paylaşımı</li> <li>Bilgi aktarımında farklı araştırma kültürlerinden doğan farklı iletişim biçimleri göz önünde bulundurulmaktadır.</li> <li>Disiplin içi saygın eleştirmenlerden alınacak olumlu değerlendirmenin yanı sıra sosyal medya etkileşimleri, ürün ve hizmetlerin lisanslanması ve ticarileştirilmesi gibi yeni bilgi yayma yolları kullanılmaktadır.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Sözlü bilgi yayımı; disipline özgü araç ve yöntemler ile bilgi paylaşımı.</li> <li>Disiplin içi saygın eleştirmenlerden alınacak olumlu değerlendirmenin yanı sıra sosyal medyadaki etkileşim oranı, yapım belgeleri, ürün ve hizmetlerin lisanslanması ve ticarileştirilmesi gibi yeni bilgi yayma yolları kullanılmaktadır.</li> </ul> | <ul style="list-style-type: none"> <li>Sözlü bilgi yayımı; yazılı bilgi yayımı; disipline özgü araç ve yöntemler ile bilgi paylaşımı</li> <li>Bilgi aktarımında farklı araştırma kültürlerinden doğan farklı iletişim biçimleri göz önünde bulundurulmaktadır</li> <li>Disiplin içi saygın eleştirmenlerden alınacak olumlu değerlendirmenin yanı sıra sosyal medya etkileşimleri, ürün ve hizmetlerin lisanslanması ve ticarileştirilmesi gibi yeni bilgi yayma yolları kullanılmaktadır.</li> </ul> |
| Örnek yaklaşım                               | RIBA, EAAE, ACSA   | RIBA, EAAE, ACSA   | RIBA, EAAE, ACSA  | RIBA, EAAE, ACSA  |
| Araştırma değerlendirme                      | <ul style="list-style-type: none"> <li>Akran değerlendirmesi, ödülleri, alıntı sayısı, akademi dışı akran değerlendirmesi</li> </ul>   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Akran değerlendirmesi, ödülleri, alıntı sayısı, akademi dışı akran değerlendirmesi</li> </ul>   | -   | <ul style="list-style-type: none"> <li>Akran değerlendirmesi, ödülleri, alıntı sayısı, akademi dışı akran değerlendirmesi</li> </ul>  |
| Örnek yaklaşım                               | EAAE, ACSA   | EAAE, ACSA   |   | EAAE, ACSA  |

**ETİK:** Bu makalenin yayınlanmasıyla ilgili herhangi bir etik sorun bulunmamaktadır.

**HAKEM DEĞERLENDİRMESİ:** Dış bağımsız.

**ÇIKAR ÇATIŞMASI:** Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması ile ilgili olarak herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

**FİNANSAL DESTEK:** Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

**ETHICS:** There are no ethical issues with the publication of this manuscript.

**PEER-REVIEW:** Externally peer-reviewed.

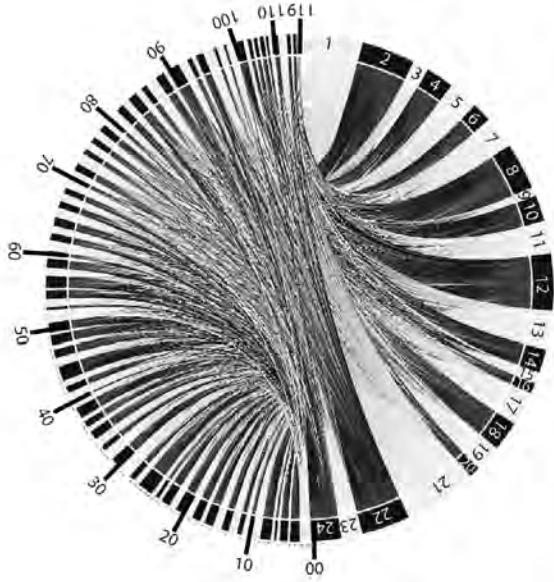
**CONFLICT OF INTEREST:** The authors declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

**FINANCIAL DISCLOSURE:** The authors declared that this study has received no financial support.

## KAYNAKLAR

- AIA (2019). Architectural Research Agenda 2019 & 2020.
- Anay, H., Ozten, U., Anay, M. O., & Acar, Y. (2018). A study on phd. research in architecture/architectural design in Turkey. *Journal of Higher Education and Science*, 8(3), 488.
- ACSA (2019). White Paper on Assessing the Quality of Architectural Research & Scholarship Working Document.
- Atalay Franck, O. (2016). Criteria for 'Doctorateness' in the Creative Fields: A Focus on Swiss Architecture. *ARENA Journal of Architectural Research*, 1, 1-12.
- Bachelard, G. (1971). *The Poetics of Reverie* (çev. Daniel Russell). Beacon: Boston.
- Bayazit N. (2004). Investigating Design: A Review of Forty Years of Design Research. *Design Issues*, 20, 16-29.
- Biggs M, Büchler D. (2008). Architectural Practice and Academic Research. *Nordic Journal of Architectural Research*, 20, 83-94.
- Biggs, M., & Buchler, D. (2009). Supervision in an alternative paradigm. Brien & Williamson (Eds) Special issue: Supervising the Creative Arts Research Higher Degree: Towards Best Practice.
- Cohen, J. L. (1987). The Emergence of Architectural Research in France. *Journal of Architectural Education*, 40, 10-11.
- Cooper, R. (2019). Design research – Its 50-year transformation. *Design Studies*, 65, 6-17. <https://doi.org/10.1016/j.destud.2019.10.002>
- Cross, N. (2006). *Designerly Ways of Knowing*. London: Springer.
- Dölen, E. (2007). Yüksek Ziraat Enstitüsünde bilimsel araştırmannın kurumsallaşması ve yapılan doktoralara (1933-1948). Türkiye'de üniversite anlayışının gelişimi. N. K. Aras, E. Dölen, O. Bahadır (Eds). (pp. 217-234). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Düzenli, H. İ. (2009). Fiziksel İnşadan Metinsel İnşaya: Türkiye'de Mimarlık Tarihi Tarihi ve Tarihçiliğin Serüveni. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7(13), 11-49.
- EAAE (2012). Charter on Architectural Research.
- Altan Ergut, E. (2009). Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı Tanımlar, Sınırlar, Olanaklar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7(13), 121-130.
- Gil B. (2013). Global Schools A mixture of enquiry and action through ubiquitous research and design. In: Architecture, Education and Society Forum Research on Architecture. May 29-30-31, 2013. Barcelona, Spain. pp. 1-6
- Hammer D., Elby A. (2002) On the Form of a Personal Epistemology. B. K. Hofer & P. R. Pintrich, (Eds.) *Personal Epistemology: The Psychology of Beliefs about Knowledge and Knowing* (pp 169-190). Mahwah, NJ: Erlbaum
- Hillier, B., & Leaman, A. (1976). Architecture as a discipline. *Journal of Architectural Research*, 5(1), 28-32.
- Sequeira, J. M. (2011). Architecture & Research: a possible structure. *Architecture and Education Journal*, 5, 135-151.
- Nilsson, F. & Dunin-Woyseth, H. (2010). An Emerging Research Culture-Building Doctoral Scholarship in Architecture and Design. *Reflections +13*.
- Nowotny, H., Scott, P., & Gibbons, M. (2003). Introduction: 'Mode 2' Revisited: The New Production of Knowledge. *Minerva*, 41(3), 179-194.
- Popper, K. (1998). *Bilimsel Araştırmanın Mantığı* (çev. İ. Aka, İ. Turan). Yapı Kredi Yayınları: İstanbul. (Orijinal yayın tarihi, 1935)
- Özten, Ü., Anay, H., Anay, M., & Acar, Y. (2018). Akademik Gözüyle Türkiye'de Mimarlık/Mimari Tasarım Doktora Araştırmaları. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, 8, 410-423.
- RIBA (2012). *Leading Architecture: The RIBA's Strategy 2012-2016*, RIBA: London.
- RIBA (2014). *Architects and research-based knowledge: a literature review*. RIBA: London.
- Rice, C., & Penner, B. (2019). Introduction: the foundations of architectural research. *The Journal of Architecture*, 24, 887-897.
- Sachs, A. (2019). Research and democracy: the Architectural Research Division of the Tennessee Valley Authority. *The Journal of Architecture*, 24, 925-949.
- TenHoor, M. (2019). State-funded militant infrastructure? CERFI's équipements collectifs in the intellectual history of architecture. *The Journal of Architecture*, 24, 999-1019.

- Tsai, C. C., Chai, C. S., Wong, B. K. S., Hong, H. Y., & Tan, S. C. (2013). Positioning Design Epistemology and its Applications in Education Technology. *Educational Technology & Society*, 16(2), 81-90.
- Tuluk, Ö. İ. (2009). Cumhuriyet Dönemi Mimarlık Dergileri ve Mimarlık Tarihi Yazıları Bibliyografisi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7(13), 485-536.
- Verbeke, J. (2008). Setting up the Research Training Programme: The General Context, in *Reflections +7*, Arnaud Hendrickx et al. (Eds), Brussels: Sint-Lucas School of Architecture.
- Zupancic, T. (2013). Design as a Hybrid Driver of Research. Position Paper. Faculty of Architecture, University of Ljubljana.



M01-ABDULLAH GÖL Ü.  
M02-ADANA ALPARSLAN TÜRKES Ü.  
M03-AKDENİZ Ü.  
M04-AKSAHAY Ü.  
M05-ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT Ü.  
M06-ANKARA YILDIRIM BEYAZIT Ü.  
M07-ARTVİN ÇORUH Ü.  
M08-ATATÜRK Ü.  
M09-BALIKESİR Ü.  
M10-BİNGÖL Ü.  
M11-ARANT İZZET BAYSAL Ü.  
M12-BURDUR MEHMET AKİF ERSOY Ü.  
M13-BURSA TEKNİK Ü.  
M14-BURSA ULUDAĞ Ü.  
M15-ÇUKUROVA Ü.  
M16-DİCLE Ü.  
M17-DOKUZ EYLÜL Ü.  
M18-DÜZCE Ü.  
M19-ERCIYES Ü.  
M20-ESKİŞEHİR OSMANGAZİ Ü.  
M21-ESKİŞEHİR TEKNİK Ü.  
M22-FIRAT Ü.  
M23-GAZİ Ü.  
M24-GAZİANTEP Ü.  
M25-GEBZE TEKNİK Ü.  
M26-HARRAN Ü.  
M27-HATAY MUSTAFA KEMAL Ü.  
M28-İSKENDERUN TEKNİK Ü.  
M29-İSTANBUL TEKNİK Ü.  
M30-İSTANBUL Ü.  
M31-İZMİR DEMOKRASI Ü.  
M32-İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENST.  
M33-KARABÜK Ü.  
M34-KARADENİZ TEKNİK Ü.  
M35-KIRKLARELİ Ü.  
M36-KOCAELİ Ü.  
M37-KONYA TEKNİK Ü.  
M38-MANİSA CELAL BAYAR Ü.  
M39-ARTUKLU Ü.  
M40-MERSİN Ü.  
M41-MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR Ü.  
M42-MUĞLA SİTKİ KOÇMAN Ü.  
M43-MUNZUR Ü.  
M44-NECMETTİN ERBAKAN Ü.  
M45-NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR Ü.  
M46-ONDOKUZ MAYIS Ü.  
M47-ORTA DOĞU TEKNİK Ü.  
M48-PAMUKKALE Ü.  
M49-RECEP TAYYİP ERDOĞAN Ü.  
M50-SAKARYA Ü.  
M51-SAMSUN Ü.  
M52-SİİRT Ü.  
M53-SİVAS CUMHURİYET Ü.  
M54-SÜLEYMAN DEMİREL Ü.  
M55-TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL Ü.  
M56-TRAKYA Ü.  
M57-VAN YÜZÜNCÜ YIL Ü.  
M58-YILDIZ TEKNİK Ü.  
M59-YOZGAT BOZOK Ü.  
M60-ALANYA HAMDULLAH EMİN PAŞA Ü.

M61-ALTINBAŞ Ü.  
M62-ANTALYA BİLİM Ü.  
M63-ATILIM Ü.  
M64-AVRASYA Ü.  
M65-BAHÇEŞEHİR Ü.  
M66-BAŞKENT Ü.  
M67-BEYKENT Ü.  
M68-BEYKOZ Ü.  
M69-ÇANKAYA Ü.  
M70-DOĞUŞ Ü.  
M71-FATİH SULTAN MEHMET VAKİF Ü.  
M72-HALİC Ü.  
M73-HASAN KALYONCU Ü.  
M74-İŞİK Ü.  
M75-İHSAN DOĞRAMACI BİLİKENT Ü.  
M76-İSTANBUL AREL Ü.  
M77-İSTANBUL AYDIN Ü.  
M78-İSTANBUL AYVANSARAY Ü.  
M79-İSTANBUL BİLGİ Ü.  
M80-İSTANBUL ESENYURT Ü.  
M81-İSTANBUL GEDİK Ü.  
M82-İSTANBUL GELİŞİM Ü.  
M83-İSTANBUL KÜLTÜR Ü.  
M84-İSTANBUL MEDİPOL Ü.  
M85-İSTANBUL OKAN Ü.  
M86-İSTANBUL RUMELİ Ü.  
M87-İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM Ü.  
M88-İSTANBUL SAĞLIK VE TEKNOLOJİ Ü.  
M89-İSTANBUL TİCARET Ü.  
M90-İSTANBUL YENİ YÜZYIL Ü.  
M91-İSTİNYE Ü.  
M92-İZMİR EKONOMİ Ü.  
M93-KADİR HAS Ü.  
M94-KTO KARATAY Ü.  
M95-MALTEPE Ü.  
M96-MEF Ü.  
M97-NİŞANTAŞI Ü.  
M98-NUH NACI YAZGAN Ü.  
M99-ÖZYEĞİN Ü.  
M100-TED Ü.  
M101-TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ Ü.  
M102-TOROS Ü.  
M103-YAŞAR Ü.  
M104-YEDİTEPE Ü.  
M105-ARKIN YARATICI SANATLAR VE TASARIM Ü.  
M106-BAHÇEŞEHİR KIBRIS Ü.  
M107-DOĞU AKDENİZ Ü.  
M108-GİRNE AMERİKAN Ü.  
M109-GİRNE Ü.  
M110-KIBRIS AMERİKAN Ü.  
M111-LEFKE AVRUPA Ü.  
M112-RAUF DENKTAŞ Ü.  
M113-ULUSLARARASI FİNAL Ü.  
M114-ULUSLARARASI KIBRIS Ü.  
M115-YAKIN DOĞU Ü.  
M116-ULUSLARARASI BALKAN Ü.  
M117-ULUSLARARASI SARAYBOSNA Ü.  
M118-MARMARA Ü.  
M119-SEİÇUK Ü.

EK 1.